

Regeringens proposition

1998/99:88

Bekämpning av smittsamma djursjukdomar

Prop.
1998/99:88

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 4 mars 1999

Göran Persson

Mona Sahlin
(Jordbruksdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny epizootilag och en särskild zoonoslag med bestämmelser om förebyggande åtgärder, kontroll och bekämpning av smittsamma djursjukdomar. De båda lagarna föreslås kompletterade med vissa bestämmelser i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

En ny epizootilag föreslås ersätta den nu gällande epizootilagen (1980:369). Den nya lagen skall gälla sådana allvarliga djursjukdomar som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa. Lagen innehåller bestämmelser om förebyggande åtgärder, bekämpning, tillsyn och ersättning. Lagen skall omfatta allvarliga djursjukdomar som normalt inte finns i Sverige. Vid ett sjukdomsutbrott skall samhällets åtgärder syfta till att utrota sjukdomen i landet. De epizootiska sjukdomarna skall anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

En ny zoonoslag föreslås som innehåller bestämmelser om sådana sjukdomar eller smittämnen hos djur som kan spridas naturligt genom smitta från djur till människa men som inte är av den karaktären att de faller under epizootilagen. Lagen, som ersätter den nuvarande lagen (1983:738) om bekämpande av salmonella hos djur, innehåller bestämmelser om kontroll, förebyggande åtgärder, bekämpning och tillsyn. Lagen skall omfatta sådana djursjukdomar eller smittämnen om vilka det finns tillräckliga kunskaper för effektiva kontroll- och bekämpningsåtgärder. Sjukdomen eller smittämnet finns normalt i Sverige och det saknas realistiska möjligheter till utrotning. Samhällets åtgärder enligt lagen skall syfta till att förebygga och begränsa förekomsten av de sjukdomar eller smittäm-

nen som omfattas av lagen. Även zoonoserna skall anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Slutligen föreslås vissa ändringar i lagen om provtagning på djur, m.m. Syftet med dessa ändringar är att lagen skall utgöra ett komplement till epizootilagen och zoonoslagen. Lagens tillämpningsområde vidgas till att omfatta inte bara smittsamma djursjukdomar utan även sådana smittämnen hos djur som inte ger upphov till sjukdom hos djur, men väl hos människor. I lagen införs även nya bestämmelser om möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om anmälningsskyldighet för veterinärer m.fl. samt att meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om förebyggande åtgärder. Ändringarna tar sikte på sjukdomar om vilka kunskaperna är alltför bristfälliga för att en mer systematisk bekämpning skall kunna genomföras. När tillräcklig kunskap erhållits kan sjukdomen eller smittämnet om detta anses lämpligt föras in under endera epizootilagen eller zoonoslagen.

De nya lagarna och ändringarna i provtagningslagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 1999.

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	4
2	Lagtext.....	4
2.1	Förslag till epizootilag.....	4
2.2	Förslag till zoonoslag.....	9
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.....	12
3	Ärendet och dess beredning.....	14
4	En ny epizootilag.....	15
4.1	Lagens tillämpningsområde.....	15
4.2	Sjukdomarna.....	17
4.3	Bekämpningsåtgärder och tillsyn.....	19
4.4	Ersättningsregler.....	22
4.5	Straffbestämmelse.....	30
5	En ny zoonoslag.....	31
5.1	Lagens tillämpningsområde.....	31
5.2	Sjukdomarna.....	35
5.3	Förebyggande åtgärder och bekämpningsåtgärder.....	36
5.4	Ersättningsregler.....	39
5.5	Straffbestämmelse.....	42
6	Ändringar i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.....	42
7	Ekonomiska konsekvenser.....	43
8	Författningskommentar.....	44
8.1	Förslag till epizootilag.....	44
8.2	Förslag till zoonoslag.....	51
8.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1683) om provtagning på djur m.m.....	56
Bilaga 1	Förteckning över remissinstanserna.....	57
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanserna.....	58
Bilaga 3	Lagrådsremissens lagförslag.....	59
Bilaga 4	Lagrådets yttrande.....	69
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 mars 1999.....	74
	Rättsdatablad.....	75

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1998/99:88

Regeringen föreslår att riksdagen

antar regeringens förslag till

1. epizootilag,
2. zoonoslag,
3. lag om ändring i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till epizootilag

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag gäller sådana allmänfarliga djursjukdomar som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa (epizootiska sjukdomar).

Med allmänfarliga sjukdomar avses i denna lag sådana sjukdomar som kan utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället.

De epizootiska sjukdomarna anges i verkställighetsföreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Om bekämpning av salmonella och vissa andra zoonoser hos djur finns bestämmelser i zoonoslagen (0000:000).

Förebyggande åtgärder och bekämpning

2 § Den som har anledning misstänka att en epizootisk sjukdom har drabbat djur i hans vård skall omedelbart anmäla detta till distriktsveterinären eller annan veterinär.

Till dess ett besked av en veterinär föranleder något annat, skall den som har djuren i sin vård göra vad som rimligen kan begäras för att förhindra eller begränsa smittspridning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad den enskilde skall göra.

3 § Om en veterinär har anledning misstänka att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat, skall han omedelbart göra en undersökning för att fastställa sjukdomens art och i övrigt göra vad som är nödvändigt för att förhindra att smitta sprids. Den som har djuren i sin vård är skyldig att tåla det intrång och underkasta sig de åtgärder samt lämna den hjälp som be-

hövs för undersökningen. Om det är nödvändigt för undersökningen, får ett djur som misstänks vara smittat avlivas utan ägarens samtycke.

Veterinären skall skyndsamt underrätta Statens jordbruksverk och länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall utan dröjsmål underrätta Statens veterinärmedicinska anstalt, distriktsveterinären och den eller de kommunala nämnder som utför uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet. Om det är fråga om en epizootisk sjukdom hos fisk, skall också Fiskeriverket underrättas, och om misstanken gäller sådan epizootisk sjukdom som kan överföras till människor även Statens livsmedelsverk, Smittskyddsinstitutet och smittskyddsläkaren.

Det som sägs om veterinär i andra stycket gäller också den som är ansvarig för det laboratorium där ett fall av epizootisk sjukdom konstaterats.

4 § Om en veterinär har grundad anledning att anta att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat, skall veterinären, i den utsträckning som behövs för att motverka smittspridning, besluta om förbud mot att besöka eller lämna eller utföra transporter till eller från det område där sjukdomsfallet inträffat eller där smitta annars kan antas förekomma (spärrförklaring).

Ett sådant beslut skall snarast underställas den myndighet som regeringen bestämmer. Myndigheten skall snarast pröva om beslutet skall fortsätta att gälla.

5 § Om det är klarlagt att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat, skall den myndighet som regeringen bestämmer besluta om förbud enligt 4 § för de områden där smitta förekommer, eller om andra begränsningar i hanteringen av djur eller varor, allt i den utsträckning som behövs för att motverka smittspridning (smittförklaring).

Under samma förutsättningar skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om

1. förbud mot transporter av djur eller varor till, från eller inom området som gränsar till områden där smitta förekommer eller om andra begränsningar i hanteringen av djur eller varor inom sådana angränsande områden, och

2. förbud mot tillträde till vissa djurstallar eller andra anläggningar där djur hålls (tillträdesförbud).

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i 4 och 5 §§.

7 § Beslut enligt 4 eller 5 §§ skall upphävas av den myndighet som regeringen bestämmer så snart det blivit klarlagt att det inte längre finns förutsättningar för beslutet.

8 § För att förebygga eller bekämpa epizootiska sjukdomar får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om

1. slakt eller annan avlivning av djur som är eller misstänks vara smittade eller kan sprida smitta,
2. slakt eller annan avlivning av andra djur,
3. oskadliggörande av döda djur och produkter av djur samt av avfall och annat material som kan sprida smitta,
4. smittrening,
5. skyddsypning eller annan förebyggande behandling av djur,
6. undersökning av djur och produkter av djur i kontrollsyfte,
7. djurhållning,
8. begränsningar eller andra villkor vad gäller hanteringen av djur,
9. transporter av djur och varor,
10. journalföring i fråga om djur, produkter av djur och djurtransporter,
11. oskadliggörande av skadedjur som sprider smitta,
12. metoder för provtagning och analys.

9 § Efter beslut av den myndighet som regeringen bestämmer skall

1. innehavare av sådana slakteriinrättningar eller bearbetningsanläggningar som är ställda under offentlig kontroll ställa lokaler och utrustning till förfogande för sådan slakt eller avlivning som avses i 8 § 1 och 2 eller för sådant oskadliggörande som avses i 8 § 3,
2. innehavare av redskap eller annan utrustning som oundgängligen behövs för att förebygga eller bekämpa en epizootisk sjukdom tillhandahålla utrustningen,
3. personal vid slakteriinrättningar eller bearbetningsanläggningar som avses i 1 och de personer som handhar utrustning som avses i 2 delta i förebyggande åtgärder eller bekämpning enligt denna lag.

10 § Om det blivit klarlagt att en epizootisk sjukdom inte längre kan bekämpas med rimliga insatser, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta att bekämpningen skall upphöra.

Tillsyn

11 § Den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen utövas av Jordbruksverket. Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet.

12 § För tillsynen har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till områden, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen för att där besiktiga djuren, göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också för EG:s institutioner och av institutionerna utsedda inspektörer och experter.

13 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite.

Om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt ett föreläggande, kan tillsynsmyndigheten besluta om rättelse på hans bekostnad.

14 § Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs för att denna lag eller föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Ersättning

15 § Staten skall ersätta den som på grund av föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen drabbas av

1. förlust på grund av att husdjur avlivas eller dör till följd av skyddsympning eller annan behandling,
2. kostnader på grund av saneringsåtgärder,
3. produktionsbortfall,
4. annan inkomstförlust än som avses i 3.

Ersättning för produktionsbortfall lämnas med femtio procent av den kostnad eller förlust som bortfallet medför. I övrigt lämnas full ersättning.

Full ersättning för produktionsbortfall lämnas vid utbrott av sådana särskilt allvarliga epizootiska sjukdomar som anges i föreskrifter meddelade av regeringen.

16 § Ersättning enligt denna lag kan jämkas om den ersättningsberättigade uppsåtligen eller genom vårdslöshet själv har medverkat till kostnaden eller förlusten. Detsamma gäller om den ersättningsberättigade vägrar att rätta sig efter en föreskrift eller ett beslut som har meddelats med stöd av lagen.

17 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att

1. ersättning inte lämnas för kontrollåtgärder eller förebyggande åtgärder som vidtas enligt lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter,
2. till grund för ersättning för sådan förlust eller kostnad som anges i 15 § första stycket 1 eller 2 skall läggas ett visst högsta värde på husdjur eller annan egendom som skall ersättas,
3. ersättning för kostnad eller förlust med anledning av saneringsåtgärder eller produktionsbortfall får lämnas enligt viss angiven schablon.

18 § Den som har deltagit i förebyggande åtgärder eller bekämpning enligt denna lag har rätt till ersättning av staten för arbete och tidsspillan samt för resa och uppehälle.

Den som har ställt lokal eller utrustning till förfogande för de ändamål som anges i första stycket har rätt till ersättning av staten för sina kostnader och för förlorad avkastning eller nytta.

19 § Ansökan om ersättning skall göras hos Jordbruksverket inom sex månader från den dag då anspråket uppkom. Görs inte ansökan inom den

angivna tiden är rätten till ersättning förlorad, om det inte finns särskilda skäl. Prop. 1998/99:88

Straff

20 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. underlåter att göra anmälan enligt 2 § eller bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 §,
2. bryter mot ett beslut enligt 4 § eller mot en föreskrift eller ett beslut som har meddelats med stöd av 5 eller 8 §.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller vitesförbud enligt 13 § döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Innefattar ett brott som avses i första stycket 2 olovlig transport av djur eller varor skall sådan egendom förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Överklagande

21 § Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. En veterinärs beslut enligt 4 § får dock inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall gälla omedelbart, om inte något annat beslutas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1999 då epizootilagen (1980:369) skall upphöra att gälla.

2. Den äldre lagen gäller dock fortfarande i de fall där beslut enligt 4 § i den lagen har fattats före den 1 oktober 1999.

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag gäller sjukdomar och smittämnen hos djur som kan spridas naturligt från djur till människa (zoonoser) och som inte är sådana epizootiska sjukdomar som omfattas av epizootilagen (0000:000). Lagen gäller dock endast sådana zoonoser som det finns tillräckliga kunskaper om för effektiv kontroll och bekämpning.

Zoonoserna anges i verkställighetsföreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I fråga om andra zoonoser än sådana som omfattas av denna lag finns bestämmelser om kontroll och förebyggande åtgärder i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

Särskilda föreskrifter finns om ersättning för kostnader och förluster med anledning av åtgärder enligt denna lag.

Förebyggande åtgärder och bekämpning

2 § Den som yrkesmässigt håller djur skall, enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, för att zoonoser skall kunna förebyggas och bekämpas

1. låta utföra och bekosta undersökningar av djur,
2. föra anteckningar och lämna uppgifter om verksamheten.

3 § Om en veterinär har anledning misstänka att ett fall av zoonos har inträffat, skall han omedelbart göra en undersökning för att fastställa sjukdomens eller smittämnets art och i övrigt göra vad som är nödvändigt för att förhindra att smitta sprids. Den som har djuren i sin vård är skyldig att tåla det intrång och underkasta sig de åtgärder samt lämna den hjälp som behövs för undersökningen.

Veterinären skall skyndsamt underrätta Statens jordbruksverk och länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall utan dröjsmål underrätta smittskyddsläkaren.

Om ett fall av zoonos konstateras, skall länsstyrelsen skyndsamt underrätta Statens veterinärmedicinska anstalt, Statens livsmedelsverk, Smittskyddsinstitutet, smittskyddsläkaren, den eller de kommunala nämnder som utför uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet samt distriktsveterinären.

Det som sägs om veterinär i andra stycket gäller också den som är ansvarig för det laboratorium där ett fall av zoonos konstaterats.

4 § För att fastställa förekomst av eller frihet från en zoonos får den myndighet som regeringen bestämmer besluta om provtagning eller undersökning av djur och av djurprodukter eller andra föremål som kan bära på smitta.

5 § För att förebygga eller bekämpa zoonoser får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om

1. slakt eller annan avlivning av djur,
2. oskadliggörande av döda djur och produkter av djur samt avfall och annat material som kan sprida smitta,
3. smittrening,
4. skyddsypning eller annan förebyggande behandling av djur,
5. undersökning av djur och produkter av djur i kontrollsyrte,
6. djurhållning,
7. begränsningar eller andra villkor vad gäller hanteringen av djur eller produkter av djur och andra varor eller såvitt avser kontakter mellan djur och människor,
8. transporter av djur och varor,
9. journalföring i fråga om djur, produkter av djur och djurtransporter,
10. oskadliggörande av skadedjur som sprider smitta,
11. metoder för provtagning och analys samt vad den som är ansvarig för ett laboratorium skall iaktta i fråga om rapportering med anledning av genomförda analyser,
12. andra åtgärder som är nödvändiga.

6 § Ett beslut i ett enskilt fall skall upphävas så snart det har konstaterats att det inte längre finns förutsättningar för beslutet.

7 § Den myndighet som regeringen bestämmer får överlåta åt en veterinär att besluta i enskilda ärenden enligt 4 och 5 §§.

Tillsyn

8 § Den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen utövas av Jordbruksverket. Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet.

Tillsynen över efterlevnaden av beslut i enskilda fall enligt 4 eller 5 § får också utövas av en veterinär som utses av Jordbruksverket eller länsstyrelsen.

9 § För tillsynen har den som utövar tillsyn rätt att få tillträde till området, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen för att där besiktiga djuren, göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också för EG:s institutioner och av institutionerna utsedda inspektörer och experter.

10 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite.

Om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt ett föreläggande, kan tillsynsmyndigheten besluta om rättelse på hans bekostnad.

11 § Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs för att denna lag eller föreskrifter eller beslut som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

Straff

12 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 §,
2. bryter mot ett beslut eller en föreskrift som har meddelats med stöd av 5 §,
3. vid fullgörande av uppgiftsskyldighet enligt 2 § 2 lämnar oriktiga uppgifter om något förhållande av betydelse, om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller vitesförbud enligt 10 § döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Innefattar ett brott som avses i första stycket 2 olovlig transport av djur eller varor skall sådan egendom förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Överklagande

13 § Beslut av en enskild veterinär får överklagas hos Jordbruksverket.

Andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall gälla omedelbart, om inte något annat beslutas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1999 då lagen (1983:738) om bekämpande av salmonella hos djur upphör att gälla.

2. Den äldre lagen gäller dock fortfarande i de fall där sådant beslut om bekämpning som avses i 1 § i den lagen har fattats före den 1 oktober 1999.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

Prop. 1998/99:88

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

dels att 1, 4 a och 11 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag avser

1. kartläggning och kontroll av smittsamma djursjukdomar,
2. kontroll av vissa ämnen och rests substanser i djur och djurprodukter,
3. märkning och registrering av djur,
4. åtgärder för att hindra spridning av smittsamma djursjukdomar.

4. åtgärder för att *förebygga och* hindra spridning av smittsamma djursjukdomar.

Vad som sägs i denna lag om djursjukdomar gäller även förekomsten av smittämnen hos djur.

3 a §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en veterinär eller den som är ansvarig för ett laboratorium skall iaktta i fråga om skyldighet att anmäla och rapportera misstänkta eller inträffade fall av smittsamma djursjukdomar.

4 a §²

För att hindra spridning av smittsamma djursjukdomar får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om avlivning av djur, isolering av djur eller andra begränsningar i hanteringen av djur.

För att *förebygga och* hindra spridning av smittsamma djursjukdomar får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om

1. *avlivning av djur,*
2. *isolering av djur,*
3. *begränsningar eller andra villkor vad gäller hanteringen av djur eller produkter av djur och*

¹ Senaste lydelse 1998:127.

² Senaste lydelse 1995:552.

andra varor eller såvitt avser kontakter mellan djur och människor. Prop. 1998/99:88

Om bekämpning av epizootiska sjukdomar och *salmonella* finns särskilda bestämmelser.

Om bekämpning av epizootiska sjukdomar och *vissa zoonoser* finns särskilda bestämmelser.

11 §³

Beslut av en kommunal nämnd enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen.

Beslut som annan statlig myndighet än regeringen i enskilda fall meddelat enligt lagen eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall gälla omedelbart, om inte något annat beslutas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1999.

³ Senaste lydelse 1995:552.

Epizootilagen (1980:369) trädde i kraft den 1 juli 1980. Den har därefter ändrats tre gånger, senast år 1994 och 1996. Bakgrunden till ändringen år 1994 var EES-avtalet som förutsatte att stora delar av EG:s bestämmelser om bekämpning av epizootier införlivades i svensk lagstiftning. Ändringarna år 1996 avsåg en anpassning till de nya reglerna om en obligatorisk tvåpartsprocess i förvaltningsprocessen.

Lagen (1983:738) om bekämpande av salmonella hos djur trädde i kraft den 1 januari 1984. Den har därefter ändrats tre gånger, senast år 1995 och 1998. År 1995 infördes den obligatoriska salmonellaprovtagningen för värphönsbesättningar och Statens jordbruksverk gavs möjlighet att delegera till en veterinär att besluta om bekämpningsåtgärder enligt lagen. Ändringarna år 1998 var en följd av de nya reglerna om en obligatorisk tvåpartsprocess i förvaltningsprocessen.

Sveriges medlemskap i EU har inneburit att handeln med djur över gränserna har ökat samtidigt som möjligheterna till gränskontroller har minskat. Detta kan innebära en ökad risk för att smittsamma djursjukdomar kommer in i landet.

Regeringen beslutade den 19 juni 1996 att ge Jordbruksverket i uppdrag att i samråd med Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet göra en översyn av epizootilagstiftningen. Uppdraget omfattade en utvärdering av hur epizootilagstiftningen i alla dess delar fungerar i dag och en redovisning av de regler som gäller i övriga EU-länder, särskilt vad gäller frågan om ersättning vid sjukdomsutbrott. I uppdraget ingick även att utreda vilka djursjukdomar som bör omfattas av epizootilagen, vilka regler om bekämpning vid eventuella sjukdomsutbrott det finns behov av samt olika ersättningsfrågor.

Regeringen beslutade därefter den 4 december 1997 att ge Jordbruksverket i uppdrag att efter samråd med Socialstyrelsen och Smittskyddsinstitutet även utreda frågan om en särskild lagstiftning för zoonotiska sjukdomar hos djur och att i samband därmed göra en översyn av salmonellalagstiftningen. I uppdraget ingick även att utreda olika kostnadsfrågor.

Jordbruksverket har redovisat uppdraget i två rapporter Översyn av epizootilagstiftningen och Salmonella och andra zoonoser hos djur.

Förslagen i Jordbruksverkets rapporter har remissbehandlats. Förteckningar över remissinstanserna finns i *bilaga 1 och 2*. En sammanställning av remissyttrandena finns i Jordbruksdepartementet (dnr Jo97/1214 och Jo98/1564).

I de delar regeringens förslag skiljer sig från vad som föreslagits i Jordbruksverkets rapporter har synpunkter på förslagen inhämtats från Jordbruksverket, Statens livsmedelsverk, Fiskeriverket och Statens veterinärmedicinska anstalt.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 4 februari 1999 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 3*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*.

Lagrådet har på anförda skäl funnit förslaget att ersättning enligt epizootilagen i vissa fall skall kunna lämnas enligt schablon otillräckligt berett och därför avstyrkt detsamma. Lagrådets uppfattning på den punkten delas inte av regeringen. I övrigt ansluter sig regeringen till Lagrådets förslag och synpunkter. Utöver vissa andra ändringar har i anledning av Lagrådets påpekanden 11 § i det remitterade förslaget till epizootilag och 6 § första stycket i det remitterade förslaget till zoonoslag strukits. Den befogenhet regeringen ges i de nämnda bestämmelserna följer redan av regeringens restkompetens. Dessutom har vissa redaktionella ändringar gjorts i lagtexten.

Regeringen återkommer till Lagrådets synpunkter i avsnitt 4.4 samt i författningskommentarerna.

4 En ny epizootilag

4.1 Lagens tillämpningsområde

Regeringens förslag: En ny epizootilag införs. Den nya lagen skall omfatta sådana allmänfarliga djursjukdomar som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa. Sjukdomen skall vara allmänfarlig i den meningen att den kan utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället. Samhällets åtgärder med anledning av ett sjukdomsutbrott skall syfta till att befria landet från sjukdomen.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer i princip med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har ingen erinran mot förslaget. En remissinstans ifrågasätter emellertid om inte lagens bestämmelser om anmälningsskyldighet även borde omfatta djur i vilt tillstånd.

Skälen för regeringens förslag: Gällande bestämmelser om bekämpning av smittsamma djursjukdomar finns i epizootilagen (1980:369) och epizootiförordningen (1980:371) samt i lagen (1983:738) om bekämpande av salmonella hos djur och förordningen (1984:306) om bekämpande av salmonella hos djur.

Epizootilagstiftningen är avsedd för de allra allvarligaste djursjukdomarna. De befogenheter som myndigheterna får genom lagen är mycket långtgående och syftar till snabba och effektiva åtgärder. Sjukdomarna finns normalt inte i landet. Samhällets åtgärder med anledning av ett sjukdomsutbrott skall syfta till att befria landet från sjukdomen.

Med begreppet epizootisk sjukdom förstås enligt förarbetena till den nuvarande epizootilagen (prop. 1979/80:61) sådan allmänfarlig djursjukdom som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa. I begreppet ligger också att det ingår ett visst överraskningsmoment.

De djursjukdomar som omfattas av lagen är allmänfarliga i den meningen att de kan få stor utbredning om de inte bekämpas i tid.

Denna beskrivning framstår som något ofullständig mot bakgrund av den erfarenhet som vunnits under lagens tillämpningstid. Till de epizootiska sjukdomarna bör inte bara hänföras sjukdomar som kan få en stor utbredning, närmast genom att de är i hög grad smittsamma. Som epizootisk sjukdom bör också räknas sjukdomar som är allmänfarliga inte bara i den meningen att de kan medföra stora ekonomiska förluster för samhället utan också genom att de kan utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa. Ett exempel på sådana sjukdomar är de olika formerna av transmissibel spongiform encephalopati (TSE) som bl.a. omfattar scrapie hos får och bovin spongiform encephalopati (BSE) hos nötkreatur.

Liksom hittills bör det ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att i verkställighetsföreskrifter ange vilka sjukdomar som omfattas av lagen.

Dagens epizootilag liksom den nu föreslagna omfattar alla djurslag, tama som vilda djur. Lagen gäller i tillämpliga delar för djur i vilt tillstånd. Av förklarliga skäl kan dock inte de bestämmelser som är beroende av att djurets ägare kan identifieras tillämpas på sådana djur, t.ex. bestämmelsen om anmälningsskyldighet för djurägare vid misstanke om epizootisk sjukdom.

Svenska jägareförbundet ifrågasätter dock om inte lagens bestämmelser om anmälningsskyldighet även borde gälla djur i vilt tillstånd. Även Statens veterinärmedicinska anstalt har påpekat betydelsen av en skyldighet att rapportera misstanke om epizootisk sjukdom hos vilda djur. Som exempel anges att rabies och svinpest är sjukdomar som drabbar djur i vilt tillstånd och som kan spridas till animalieproducerande djur eller människa och att det därför är viktigt att snabbt få information om misstanke om sjukdom hos dessa djur. Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt att snabbt få information om misstanke om sjukdom även hos djur i vilt tillstånd. Det är emellertid svårt att på ett entydigt sätt bestämma vilka personer som skulle åläggas en skyldighet att lämna sådan information. För att bli effektiv borde regeln lämpligen gälla också andra än enbart den som i egenskap av jägare kommer i kontakt med djur. Det skulle å andra sidan föra för långt att införa en anmälningsskyldighet för alla och envar. Med hänsyn sålunda till svårigheten att avgränsa en straffsanktionerad bestämmelse om skyldighet att anmäla epizootisk sjukdom hos djur i vilt tillstånd avstår regeringen från att föreslå en utvidgad rapporteringsskyldighet. Klart är emellertid att en veterinär som misstänker att ett viltlevande djur har drabbats av en epizootisk sjukdom har en anmälningsskyldighet. I 36 § jaktförordningen (1987:905) finns även en bestämmelse om att djur av viss art som påträffas dött skall anmälas till närmaste polismyndighet.

De bestämmelser som föreslås i det följande innebär en skärpning av såväl den enskildes skyldigheter som samhällets möjligheter att vidta effektiva åtgärder för att förebygga och bekämpa epizootiska sjukdomar. Mot den bakgrunden framstår det som naturligt att föreslå att den nuvarande lagen ersätts med en helt ny lag.

De djursjukdomar som är betingade av smittämnen som kan överföras från djur till människa eller tvärtom benämns zoonoser. Epizootilagen omfattar vissa av dessa sjukdomar, t. ex. mjältbrand och rabies. Vissa

zoonoser finns dock normalt i landet och går inte att utrota helt, t.ex. salmonella. Dessa zoonoser ger ofta inte några allvarigare symptom hos djur men väl hos människa. I dag regleras salmonella i lagen om bekämpande av salmonella hos djur och i förordningen om bekämpande av salmonella hos djur. I lagstiftningsärendet föreslås att en ny lag skall införas som skall omfatta vissa zoonoser med undantag för de sjukdomar som omfattas av den nya epizootilagen.

4.2 Sjukdomarna

Regeringens bedömning: Den nya lagen bör omfatta i huvudsak samma sjukdomar som nuvarande lag.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen erinran mot det.

Skälen för regeringens bedömning: De föreslagna ändringarna av lagens tillämpningsområde föranleder i princip ingen förändring vad gäller vilka sjukdomar som skall omfattas av lagen. De sjukdomar som omfattas av den nuvarande epizootilagen bör, med några få undantag, även fortsättningsvis regleras i epizootilagstiftningen. Flertalet sjukdomar som i dag omfattas av lagstiftningen är till sin karaktär sådana att de med självklarhet måste kategoriseras som epizootiska sjukdomar. Det är fråga om sjukdomar som är utomordentligt allvarliga, ofta smittsamma, och som kan medföra allvarliga ekonomiska konsekvenser. Det rör sig till stora delar om sjukdomar för vilka EG har en tvingande bekämpningslagstiftning, exempelvis klassisk svinpest och mul- och klövsjuka. I dessa fall måste också Sverige ha tydliga bekämpningsregler. Det finns emellertid en rad allvarliga djursjukdomar som är allmänt förekommande inom EU och som därför inte omfattas av EG:s tvingande bekämpningsregler. Dessa sjukdomar bör ändå omfattas av den svenska epizootilagen eftersom sjukdomarna inte finns i Sverige. En god vägledning till vilka sjukdomar som i princip bör omfattas av epizootilagen är den A-lista som upprättas av Office International des Epizooties (OIE). Sjukdomarna i OIE:s A-lista definieras som sådana smittsamma djursjukdomar som har förmåga till omfattande och snabb spridning utan hänsyn till nationsgränser och som medför allvarliga konsekvenser från socioekonomisk synpunkt eller folkhälsosynpunkt.

En viktig omständighet att beakta vid bedömningen av om en sjukdom skall omfattas av epizootilagen är också om Sverige ansökt om eller beviljats tilläggsgarantier för sjukdomen. Enligt EG:s bestämmelser kan ett medlemsland, som kan visa att det är fritt från en viss inom EU oreglerad sjukdom, beviljas tilläggsgarantier för denna. Dessa garantier innebär att landet vid införsel av djur från ett annat EU-land kan ställa krav på att djuren skall vara testade för och ha befunnits fria från sjukdomen. Sverige har vid förhandlingarna om medlemskap i EU ansökt om tilläggsgarantier för en rad sjukdomar omfattande djurslagen nötkreatur, svin, får, get, fjä-

derfä och fisk. Sverige har beviljats tilläggsgarantier för sjukdomarna spring viraemia of carp (SVC), egg drop syndrome (EDS-76), Aujeszkys sjukdom och infektion med bovint herpesvirus 1. I övrigt har kommissionen ännu inte tagit ställning till Sveriges ansökan. I avvaktan på kommissionens prövning har Sverige kvar de bestämmelser som gällde före medlemskapet i EU, omfattande bl.a. krav på karantän vid införsel.

För vissa sjukdomar kan medlemsländerna ansöka om status som fria från sjukdomen i fråga. En sådan status innebär fördelar från handels- och smittskyddssynpunkt. Sverige har beviljats frihetsstatus för sjukdomarna bovin tuberkulos, bovin brucellos och Newcastlesjukan.

För att få behålla beviljade tilläggsgarantier eller en frihetsstatus och för att kunna beviljas de tilläggsgarantier kommissionen ännu inte tagit ställning till måste, om någon av de aktuella sjukdomarna konstateras i Sverige, omedelbara bekämpningsåtgärder vidtas så att Sverige så snart som möjligt kan visa att sjukdomen ånyo är utrotad. Det är därför av stor vikt att sjukdomarna omfattas av epizootilagens kraftfulla och effektiva bekämpningsmöjligheter och krav på djurägare och veterinär att omedelbart anmäla misstanke om sjukdomsfall och vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra spridning.

Trots att en sjukdom uppfyller kriterierna för att omfattas av lagen kan det finnas särskilda omständigheter som medför att sjukdomen ändå bör lämnas utanför lagstiftningen. En sådan omständighet är att sjukdomen lyckats få fäste i landet och bedömningen görs att smittämnet inte kan utrotas. Epizootilagstiftningen är i många avseenden till karaktären en katastroflagstiftning som vid ett sjukdomsutbrott skall användas för att effektivt bekämpa sjukdomen så att landet snarast helt blir fritt från denna. Har en sjukdom emellertid fått permanent fäste i landet förfelar reglerna sin verkan. Sjukdomen bör då inte omfattas av lagen. Detta även om sjukdomen är allvarlig, smittsam och från samhällets synpunkt kostsam. En sjukdom som av nyss angivna skäl inte bör omfattas av epizootilagen är infektiös laryngotrakeit (ILT) hos fjäderfä.

Exempel på sjukdomar som bör införas och som uppfyller de kriterier som föreslås gälla för sjukdomar i epizootilagstiftningen är bovin spongiform encephalopati (BSE), Aujeszkys sjukdom och porcine reproductive and respiratory syndrome (PRRS). Orsakerna till varför dessa sjukdomar bör ingå är dock sinsemellan helt olika.

Många frågor kring sjukdomen BSE är fortfarande obesvarade, varav den viktigaste torde vara huruvida BSE kan överföras till människa. Eventuella fall av BSE i Sverige skulle snabbt uppmärksammas. De direkta kostnaderna för sjukdomen är små medan de indirekta kostnaderna i form av köpmotstånd och exportsvårigheter kan bli betydande. Krav skulle ställas på ett snabbt ingrepp i form av bl.a. smittspårning och utslaktning. BSE finns inte upptagen på OIE:s A-lista men omfattas av ett stort antal regleringar inom EU, framför allt vad gäller handel och krav på förebyggande åtgärder.

Aujeszkys sjukdom är en sjukdom som främst drabbar svin och hos unga grisar är dödligheten mycket hög. Sjukdomen kan orsaka stora ekonomiska förluster för enskilda djurägare, näringen och samhället. I Sverige har ett utrotningsprogram genomförts, vilket kostat ca 100 miljoner

kronor, och sedan den 1 december 1996 är Sverige av EU friförklarat från Aujeszzkys sjukdom. I samband med EU:s friförklaring har Sverige förbundet sig att fortsätta med serologiska undersökningar. Om smittade djur påvisas måste omedelbara bekämpningsåtgärder vidtas för att inte friförklaringen skall gå förlorad.

Kontroll och bekämpning av PRRS är besvärlig och inget land som har drabbats av sjukdomen har lyckats utrota den. Sverige är fritt från sjukdomen och har ansökt om tilläggsgarantier. Ansökan har ännu inte prövats av kommissionen. PRRS är en sjukdom hos svin som orsakas av ett virus som ännu inte har karaktäriserats helt. I smågrisproducerande besättningar yttrar sig sjukdomen främst som förhöjd dödlighet hos smågrisar före avvänjning och en ökad förekomst av dödfödda grisar. Även sugor kan insjukna. Ett utbrott av PRRS i Sverige skulle sannolikt leda till snabb spridning om inte omedelbara insatser görs.

Enligt nuvarande lag ankommer det på regeringen att fastställa vilka sjukdomar som skall omfattas av lagen. Jordbruksverket har dessutom möjlighet att genom föreskrifter bestämma att även andra sjukdomar skall omfattas av lagen. Så skedde t.ex. våren 1998 beträffande fjäderfäsjukdomen swollen-head syndrome (SHS). Även om flertalet sjukdomar som omfattas av epizootilagstiftningen är givna genom sin speciella karaktär kan behov finnas att med kort varsel föra en sjukdom från eller till lagens tillämpningsområde. Detta är en förutsättning för att lagen i en ständigt föränderlig värld skall vara effektiv och kunna fungera på det sätt som är nödvändig för att undvika spridning av allvarliga sjukdomar. För att detta skall kunna ske bör uppgiften att i verkställighetsföreskrifter peka ut de sjukdomar som skall omfattas av den nya lagen lämpligen delegeras till Jordbruksverket.

4.3 Bekämpningsåtgärder och tillsyn

Regeringens förslag: Epizootilagens bestämmelser om djurägarens eller djurskötarens skyldigheter vid misstanke om epizootisk sjukdom skärps. Även veterinärens skyldigheter och handlingsmöjligheter utvidgas och en bestämmelse om anmälningsskyldighet för den ansvarige vid ett laboratorium införs.

Bestämmelserna om beslut om spärr- och smittförklaring förtydligas.

Bemyndigandet att meddela föreskrifter om olika bekämpningsåtgärder vidgas till att gälla också beslut i enskilda fall.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges möjlighet att avbryta en påbörjad bekämpning.

De befogenheter som i dag tillkommer länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet inom länet skall även tillkomma Jordbruksverket såsom central tillsynsmyndighet.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har ingen erinran mot det.

Skälen för regeringens förslag: Ett av lagstiftningens främsta syften är att åstadkomma en effektiv bekämpning av epizootiska sjukdomar. En sådan bekämpning uppnås genom en rad samverkande faktorer. De nuvarande reglerna behöver kompletteras i vissa avseenden för att åstadkomma en bättre måluppfyllelse.

Vid utbrott av en smittsam djursjukdom är ofta tidsfaktorn av största betydelse. En observant djurägare som i ett tidigt skede upptäcker symptom på en djursjukdom och då omedelbart vidtar åtgärder för att hindra fortsatt spridning kan många gånger förhindra ett mer omfattande utbrott av sjukdomen. Detta gör att ägaren eller den som annars har djuren i sin vård är mycket betydelsefull när det gäller att upptäcka och förhindra spridning av en epizootisk sjukdom. Ägaren och vårdaren bör därför åläggas ett större ansvar i detta avseende. Detta överensstämmer dessutom väl med synen på djurägarens och vårdarens ansvar inom EU. Av rådets direktiv 92/119/EEG av den 17 december 1992 om införande av allmänna gemenskapsåtgärder för bekämpning av vissa djursjukdomar och särskilda åtgärder mot vesikulär svinsjuka framgår att den som äger eller sköter djur som misstänks ha drabbats av sjukdom skall göra allt som rimligen kan begäras för att säkerställa att vissa grundläggande åtgärder vidtas.

Med hänsyn till vad som nu anförts föreslår regeringen att bestämmelser om den enskildes ansvar vid misstanke om djursjukdom skall finnas i epizootilagen. De närmare bestämmelserna om vad den enskilde djurägaren har att iakttä bör med stöd av ett bemyndigande i lagen fastställas i föreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Anmälningsskyldighet för veterinärer vid misstanke om epizootisk eller annan smittsam djursjukdom regleras i förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion. De regler som rör de epizootiska sjukdomarna bör dock enligt regeringens uppfattning återfinnas i epizootilagen. Regeringen föreslår att en veterinärs anmälningsskyldighet vid misstanke om epizootisk sjukdom begränsas så att anmälan endast skall göras till Jordbruksverket och länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall därefter skyndsamt underrätta Statens veterinärmedicinska anstalt, distriktsveterinären och den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet samt Fiskeriverket, om det är fråga om en epizootisk sjukdom hos fisk. Detta eftersom länsstyrelsen har bättre möjligheter än en enskild veterinär att sköta den nödvändiga informationen till berörda myndigheter. När länsstyrelsen erhållit anmälan från en veterinär om en epizootisk sjukdom som kan överföras till människor är det av största vikt att även andra myndigheter snabbt får information. Därför föreslås att vid sådana fall länsstyrelsen skyndsamt skall underrätta även Statens livsmedelsverk, Smittskyddsinstitutet och smittskyddsläkaren.

Anmälningsplikten bör därtill avse även annan än veterinär. Den som är ansvarig för ett laboratorium och som i sin verksamhet där konstaterar att djur smittats av en epizootisk sjukdom bör rimligen åläggas en motsvarande anmälningsplikt som gäller för en veterinär.

Regeringen föreslår vidare att en veterinär, om det är nödvändigt för utredning av en misstänkt epizootisk sjukdom, får låta avliva ett djur som

misstänks vara smittat. Det är alltså tillräckligt att veterinären har anledning misstänka sådan sjukdom. Detta är en utvidgning av veterinärens befogenheter i förhållande till nuvarande lag. Syftet med bestämmelsen är att ge veterinären möjlighet att genomföra patologisk-anatomiska undersökningar och att få tillgång till material för bakteriologisk eller virologisk analys, vilket kan vara av avgörande betydelse för utredningen.

En veterinär som har grundad anledning anta att ett utbrott av en epizootisk sjukdom har inträffat skall spärrförklara det område där smitta kan förekomma. En sådan spärrförklaring är för enskilda en mycket ingripande åtgärd som kan medföra stora kostnader och därmed ersättningskrav mot staten. Det kan i praktiken ta lång tid, i vissa fall flera månader, innan ett prov med säkerhet utvisar om sjukdom föreligger eller inte. Under denna tid gäller normalt en av veterinären beslutad spärrförklaring, vilket beslut enligt gällande lag kan upphävas endast av distriktsveterinär. Med hänsyn till konsekvenserna av en spärrförklaring bör den myndighet som ansvarar för bekämpningen tidigt få möjlighet att pröva huruvida veterinärens beslut skall fortsätta att gälla. Myndigheten kan därvid utöka, inskränka eller upphäva veterinärens beslut. Mot bakgrund härav föreslås att en veterinärs beslut om spärrförklaring till skillnad mot vad som nu gäller skall underställas den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen föreslår vidare att det i lagen införs en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna om spärrförklaring, smittförklaring, förbud mot transporter och tillträdesförbud. Ett sådant undantag kan behövas för veterinärer som tjänstgör på laboratorier och som där upptäcker smitta. Det är inte rimligt att dessa veterinärer skall vara skyldiga att inleda undersökningar ute på fältet och besluta om spärrförklaring.

I samband med bekämpning anges i nuvarande lag att fastigheter skall spärrförklaras respektive smittförklaras. Formuleringen har kunnat uppfattats som om endast hela fastigheter avses. Denna tolkning måste anses alltför snäv. Detta inte minst som det kan förekomma behov av att spärr- och smittförklara ett område som bara utgör en del av en fastighet. Mot bakgrund härav föreslås att "fastighet" ersätts med "område".

För att på ett effektivt sätt kunna förebygga epizootiska sjukdomar och för att vid sjukdomsutbrott få till stånd en väl fungerande bekämpning krävs att myndigheters befogenheter också innefattar en rätt att inte bara meddela föreskrifter utan även fatta beslut i enskilda fall.

En myndighet får enligt nuvarande bestämmelser meddela föreskrifter om oskadliggörande av döda djur och produkter av djur. Det kan emellertid vara nödvändigt att oskadliggöra även annat, såsom avfall och annat material som kan sprida smitta. Direktiv 92/119/EEG innehåller i artikel 5.1 punkt b en bestämmelse om att allt material eller avfall såsom djurfoder, strö, gödsel eller slam som kan tänkas vara smittbärande skall destrueras eller behandlas på lämpligt sätt. Epizootilagstiftningen bör kompletteras i detta avseende.

Enligt gällande lag får föreskrifter meddelas om djurhållning. Det finns emellertid behov av att kunna besluta även om begränsningar i hanteringen av djur. Som exempel kan nämnas att det under utbrottet av Newcastle sjukdomen hösten 1995 hade funnits behov av att kunna hindra utställnings-

och tävlingsverksamhet med fåglar. Det bör följaktligen finnas en möjlighet att kunna föreskriva eller besluta om begränsning i hanteringen av djur.

Enligt regeringens mening bör Jordbruksverket behålla sin centrala och ledande roll i arbetet med att förebygga och bekämpa epizootiska sjukdomar. Regeringen anser att det är av stor vikt att den centrala myndigheten har ett övergripande ansvar i detta arbete. Detta inte minst för att uppnå en enhetlig bekämpning över landet. Huvudregeln skall därför vara att det är Jordbruksverkets uppgift att meddela nödvändiga föreskrifter och beslut. Det bör, med iakttagande av restriktivitet, vara möjligt för Jordbruksverket att delegera beslutsfattande till länsstyrelsen. Någon ändring i förhållande till vad som gäller i dag föreslås således inte.

Vid ett utbrott av en epizootisk sjukdom syftar bekämpningen till att utrota sjukdomen i landet. Avsikten är alltså att bekämpningen skall pågå till dess så har skett. Även EG:s lagstiftning har beträffande vissa sjukdomar samma inriktning. I de fallen kan självfallet en påbörjad bekämpning under inga omständigheter avbrytas, om inte beslut om ett sådant avbrott fattas inom EU. För de enbart nationellt reglerade sjukdomarna kan emellertid den situationen uppkomma, trots ambitiösa och omfattande bekämpningsåtgärder, att det bedöms uteslutet att utrota sjukdomen i landet. Under sådana omständigheter bör det i lagen finnas en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att avbryta bekämpningen. Ett sådant avbrott skall inte komma i fråga i andra fall än när alla rimliga möjligheter till en effektiv bekämpning har uttömts.

En viktig förutsättning för en effektiv bekämpning är en väl fungerande tillsyn. Enligt epizootilagen ankommer det på Jordbruksverket att utöva den centrala tillsynen över efterlevnaden av lagen, medan länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet. Tillsynsmyndigheten har därvid rätt att få tillträde till områden, lokaler eller andra utrymmen för att där göra undersökningar och ta prover. Länsstyrelsen har därtill rätt att meddela föreläggande eller förbud som uppenbart behövs och får i samband därmed sätta ut vite. Länsstyrelsen kan vidare förordna om rättelse på den enskildes bekostnad. Regeringen anser att även Jordbruksverket i sin egenskap av central tillsynsmyndighet skall få de befogenheter som i dag endast tillkommer länsstyrelsen.

4.4 Ersättningsregler

Regeringens förslag: Den enskilde djurägaren och jordbruksnäringen får ta ett större ekonomiskt ansvar för sjukdomsbekämpningen än vad som följer av gällande bestämmelser.

Staten skall ersätta den som drabbas av kostnad eller förlust på grund av beslut enligt lagen. Full ersättning skall lämnas för förlust på grund av att husdjur avlivas eller dör till följd av skyddsympning eller annan behandling, för kostnader på grund av saneringsåtgärder och för inkomstförlust. Ersättning för produktionsbortfall skall lämnas med femtio procent av kostnaden eller förlusten.

Full ersättning skall dock lämnas för produktionsbortfall vid utbrott av sådana särskilt allvarliga sjukdomar som anges i föreskrifter meddelade av regeringen.

Det skall vara möjligt att jämka ersättningen om djurägaren avsiktligt eller genom vårdslöshet själv har medverkat till kostnaden eller förlusten eller om djurägaren inte följer föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall få meddela föreskrifter om att ersättning inte lämnas för kontrollåtgärder eller förebyggande åtgärder, att ett visst högsta ersättningsgrundande värde skall gälla för avlivade djur och att vissa ersättningar får lämnas enligt angiven schablon.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer delvis med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte någon erinran mot det. Ett flertal remissinstanser kan acceptera att full ersättning inte lämnas, men de har synpunkter på ersättningens storlek. Flera remissinstanser anser att det är viktigt att ersättningen även i fortsättningen ligger på en sådan nivå att incitamentet för att anmäla misstanke om smittsam djursjukdom inte minskar. Många remissinstanser anser att vissa djurägare med riskbeteende inte bör få full ersättning vid sjukdomsfall. Statskontorets principiella inställning är att jordbruksnäringen ensam bör stå för alla kostnader i samband med sjukdomsbekämpningen. Naturvårdsverket anser att full ersättning bör lämnas till djurägarna. Många remissinstanser är tveksamma till om det kommer att finnas möjligheter till försäkringslösningar. Försäkringsbolaget Agria har bedömt det som mycket svårt att i ett frivilligt försäkringssystem kunna erbjuda en försäkringslösning mot epizootiska sjukdomar. Detta på grund av sjukdomarnas oöverblickbara konsekvenser och svårigheterna med att kunna köpa återförsäkring. Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Slakteriförbundet och Svenska fåravelförbundet har invändningar mot förslaget att vissa förebyggande åtgärder och kontrollåtgärder skall kunna vidtas utan möjlighet till ersättning för de drabbade. De kräver att samråd med näringen sker i denna fråga. Kammarrätten i Jönköping har ifrågasatt ersättningsreglernas förenlighet med Europakonventionen och Europadomstolens praxis att full ersättning i princip skall lämnas vid berövande av egendom.

Skälen för regeringens förslag: Enligt epizootilagen lämnas ersättning av statsmedel till den som, på grund av beslut enligt lagen eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av lagen, drabbats av kostnad eller förlust genom intrång i näringsverksamhet eller av kostnad eller förlust i annat fall genom att husdjur avlivas eller dör till följd av skyddsympning eller annan behandling. Även inkomstförlust ersätts. Ersättning lämnas för hela den faktiska kostnaden eller förlusten. Statens kostnader för bekämpning av epizootiska sjukdomar uppgick under budgetåret 1998 till drygt 70 miljoner kronor.

Att sjukdomsbekämpningen till stor del finansieras med skattemedel är rimligt eftersom konsumenterna har nytta av att Sverige har ett gott djurhälsoläge och därmed en hög kvalitet på livsmedlen. Ett gott djurhälsoläge bidrar även till ökade möjligheter till export. Men även de enskilda djurproducenterna och jordbruksnäringen som sådan har nytta av sjukdomsbekämpningen. Den enskilde producenten blir fri från sjukdomen genom statliga åtgärder och genom den ersättning som lämnas ställs han efter bekämpningen i princip i samma ekonomiska situation som före myndighetsingripandet. För jordbruksnäringens del medför sjukdomsfrihet ett goodwillvärde för alla producenter och möjligheterna till försäljning ökar. Det finns följaktligen skäl som talar för att producenterna och näringen finansiellt skall bidra till bekämpningen av de epizootiska sjukdomarna. Den ökade risk för introduktion av sjukdomar genom införsel av djur från andra EU-länder och den storleksmässigt och geografiskt alltmer koncentrerade produktionen talar också för att dessa grupper bör ta ett större ekonomiskt ansvar. Det bör också anmärkas att Sverige vid en internationell jämförelse har ett mycket generöst ersättningssystem. Sverige är t. ex. ett av mycket få länder som överhuvudtaget ersätter produktionsbortfall. Regeringen delar därför Jordbruksverkets uppfattning att även den enskilde producenten och näringen bör bidra till finansieringen av kostnaderna vid ett sjukdomsutbrott.

Jordbruksverkets förslag innebär att en självrisk skall införas i ersättningssystemet. Ersättning föreslås lämnas med nittio, sjuttio eller femtio procent. Självriskens storlek är beroende av vilken sjukdom som har drabbat djuren samt av om djurägaren har anslutit sin besättning till ett kontrollprogram.

Regeringen anser emellertid att Jordbruksverkets förslag kan medföra svårigheter för den enskilde producenten att förutse vilka kostnader som kan komma att drabba honom vid ett eventuellt sjukdomsutbrott. En enklare och mer lättöverskådlig modell är enligt regeringen att som idag lämna full ersättning för avlivade djur, saneringskostnader och inkomstförlust medan ersättningen för produktionsbortfall reduceras till 50 procent. Denna modell överensstämmer dessutom i sina huvuddrag med den ersättningstradition som gäller i de flesta övriga EU-länder.

Såsom remissinstanserna påpekat får en sänkt ersättningsnivå inte medföra att incitamentet att anmäla misstänkta fall av epizootisk sjukdom minskar. En sådan eventuell risk kan emellertid kompenseras genom andra åtgärder. Enligt regeringens förslag bör lagen innehålla bestämmelser om att ersättningen kan jämkas om den ersättningsberättigade avsiktligt eller genom vårdslöshet själv har medverkat till kostnaden eller förlusten. Det kan även innebära ett straffrättsligt ansvar att inte omedelbart anmäla misstanke om epizootisk sjukdom. I dag innehåller straffskalan enbart böter. För att markera att det är av mycket stor betydelse att misstanke om epizootisk sjukdom omedelbart anmäls anser regeringen att även fängelse bör kunna följa för brott mot lagen eller mot föreskrifter eller beslut som meddelats med stöd av lagen.

Den del av kostnaden som inte finansieras med statsmedel bör producenten själv kunna täcka genom att teckna en försäkring. Med regeringens ställningstagande att den enskilde djurägaren och jordbruksnäringen skall

ta ett större ekonomiskt ansvar för sjukdomsbekämpningen följer att dessa grupper även bör ta ett ansvar för att åstadkomma en försäkringslösning. Den ersättningsmodell som regeringen föreslår bör i väsentlig grad minska de problem som kan vara förknippade med att utforma en lämplig försäkring.

Det bör emellertid finnas en möjlighet för regeringen att för vissa särskilt allvarliga sjukdomar föreskriva att full ersättning skall lämnas även för produktionsbortfall. Det bör vara fråga om ett fåtal mycket allvarliga sjukdomar som Sverige överhuvudtaget inte kan riskera att de får spridning i landet, t. ex. sjukdomar i gruppen transmissibel spongiform encefalopati (TSE) och mul- och klövsjuka.

Ersättningen bör liksom hittills bestämmas av Jordbruksverket.

Principer för ersättningen

Ersättning skall även i fortsättningen lämnas enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer. Ersättning skall lämnas enbart för kostnader eller förluster som föranleds av en myndighets beslut enligt lagen. Kostnader eller förluster som uppkommer enbart på grund av sjukdomen skall alltså inte ersättas. Endast den som direkt och primärt drabbas av ett beslut skall ha rätt till ersättning. Ersättning till tredje man på grund av följdskador skall därför inte lämnas. Ett sjukdomsutbrott hos en djurägare kan t.ex. innebära svårigheter för en annan djurägare i närheten av det sjukdomsdrabbade området att få avsättning för sina produkter, trots att sjukdomen inte direkt drabbat honom. Inte heller den producent som lider förlust p.g.a. att utlovad leverans uteblir har rätt till ersättning.

Ersättning skall lämnas för förlust på grund av att husdjur avlivas eller dör till följd av skyddsymponing eller annan behandling. Djuret skall värderas till det verkliga värde det har vid värderingstillfället. Ett djur som på grund av den aktuella epizootiska sjukdomen eller annan sjukdom har magrat betingar därför normalt ett lägre värde än ett fullt friskt djur. Där emot bör den marknadseffekt som sjukdomen medför inte leda till lägre ersättning. Ett djur utan kliniska symptom kan vara mindre värt på marknaden på grund av vetskapen om att besättningen är sjukdomsdrabbad. Denna värdeminskning skall inte påverka ersättningens storlek, utan ersättning skall lämnas som för ett friskt djur.

Ersättning skall lämnas för produktionsbortfall till följd av beslut enligt epizootilagen, t. ex. när meddelade beslut leder till att det normala arbetet på den sjukdomsdrabbade gården inte kan utföras eller till att framställda produkter inte kan föras ut från gården. Ersättningen för produktionsbortfall skall motsvara den ersättning som enligt den nuvarande lagen lämnas för intrång i näringsverksamhet. Ersättning skall som hittills lämnas enligt en nettoprincip, eftersom vissa kostnader i verksamheten försvinner om t. ex. djur avlivas.

Bestämmande av ersättning för produktionsbortfall kan innebära svåra gränsdragningar när det gäller bedömningen av vad som är en direkt följd av en myndighets beslut enligt epizootilagstiftningen. Att ersättning skall lämnas för stillestånd i verksamheten under den tid saneringsarbetet pågår är självklart. Svårare blir bedömningen av påstådda förluster som sträcker

sig långt fram i tiden. Det naturliga sambandet mellan beslut och förlust blir svagare med tiden och når så småningom en punkt där ett sådant samband framstår som orimligt. Det torde höra till ovanligheten att produktionsbortfall kan anses bero på en myndighets beslut under längre tid än två år från det att de statliga ingreppen i verksamheten upphörde. Vissa undantag kan dock förekomma, t. ex. vad gäller fiskodlingar.

Annan inkomstförlust än den som följer genom intrång i verksamhet skall också ersättas. Det som avses är sådan inkomstförlust som uppstår till följd av att annat arbete än sådant som är direkt hänförligt till produktionen inte kan utföras på grund av att ett område har spärrats av. Som exempel kan nämnas att djurägarens familjemedlemmar på grund av en spärrförklaring inte får lämna fastigheten för att åka till sina arbetsplatser.

För närvarande lämnas ersättning också för kostnad med anledning av saneringsåtgärder enligt bestämmelserna om intrång i näringsverksamhet. I den nya lagen kommer denna ersättningspost att anges särskilt. Sådan ersättning kan komma att gälla också embryon, sperma och ägg avsedda för reproduktion som förstörs vid saneringen.

Jämkning

Enligt gällande epizootilag kan ersättning jämkas om den ersättningsberättigade uppsåtligen eller genom grov vårdslöshet har medverkat till kostnaden eller förlusten. Bestämmelsen är ett viktigt styrmedel när det gäller den enskildes allmänna agerande i samband med ett sjukdomsutbrott. I detta sammanhang bör djurägarens riskbeteende också kunna vägas in. Exempel på riskbeteende kan vara en djurägare som tar in djur från sjukdomsdrabbade områden utan nödvändiga intyg. Ett typiskt riskbeteende har även den djurägare som trots återkommande utbrott av epizootiska sjukdomar inte ändrar en riskfylld djurhållning. För att ytterligare markera vikten av ett korrekt och lojalt beteende från enskilda vid ett sjukdomsutbrott anser regeringen att det bör räcka med vanlig vårdslöshet hos den enskilde för att möjlighet till jämkning skall finnas.

Det är även av stort värde att ge den enskilde djurägaren ekonomiska incitament att aktivt medverka till en snabb och effektiv bekämpning av epizootiska sjukdomar. Genom att inte följa beslut om avlivning av djur eller transportförbud m.m. kan den enskilde förvärra smittspridningen och förlänga det kostsamma bekämpningsarbetet. Det bör därför införas en möjlighet att jämka ersättningen även för det fall att den ersättningsberättigade underlåter att följa ett beslut enligt lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter. Denna möjlighet inverkar inte på den enskildes rätt att överklaga sådana beslut eller att begära inhibition.

Andra begränsningar i rätten till ersättning

Dagens epizootilagstiftning ger regeringen eller Jordbruksverket möjlighet att föreskriva om förebyggande åtgärder och kontrollåtgärder. Dessa åtgärder kan bli mycket kostsamma för staten och har därför använts med stor försiktighet.

Som tidigare har anförts bör näringen och den enskilde producenten få ta en större del av ansvaret än tidigare för bekämpningen av epizootiska sjukdomar. En viktig del av detta ansvar är att vidta förebyggande åtgärder i syfte att undvika introduktion av sjukdomar eller att hindra att sådan sjukdom sprids. Ju fler djurägare som vidtar förebyggande åtgärder, desto mindre blir risken för att sjukdomarna introduceras i landet eller att de sprids i stor omfattning.

Även kontrollåtgärder som vidtas med stöd av epizootilagen kan bli mycket kostsamma för staten. EG:s regler om regionalisering innebär att mycket stora landområden kan beläggas med olika typer av restriktioner, t.ex. utställningsförbud. Vid fall av mycket smittsam sjukdom kan det även bli aktuellt med restriktioner för t. ex. offentliga sammankomster. Med tanke på det antal människor och företag som kan komma att drabbas av transportförbud, utställningsförbud, trafikrestriktioner m.m. kan sådana restriktioner bli mycket omfattande och den ersättningsberättigade kretsen kan komma att omfatta tusentals människor och företag. De tvångsåtgärder som planeras för vilthägn som inte ansluts till kontrollprogrammet för tuberkulos hos hjort är också en form av kontrollåtgärd.

De åtgärder som beskrivits ovan är enligt regeringen av den karaktären att näringen och den enskilde producenten bör ta ett ekonomiskt ansvar för de förebyggande åtgärderna, medan medborgarna i allmänhet bör få tåla ett visst intrång i handlingsfriheten när kontrollåtgärder behöver vidtas. Möjligheten bör därför finnas att föreskriva att viss sådan åtgärd, som alltså kan avse generella förebyggande åtgärder eller kontrollåtgärder i form av restriktioner inom en viss region eller liknande, inte berättigar till ersättning. En bedömning av sjukdomen och typen och omfattningen av restriktionerna blir avgörande faktorer för frågan om ersättning. Det kan naturligtvis finnas exempel på sådana åtgärder där staten alltjämt bör ta det ekonomiska ansvaret, medan det i andra fall framstår som rimligt att den enskilde producenten eller näringen får svara för finansieringen. Frågan om huruvida ersättning skall lämnas, avgörs lämpligen genom föreskrifter av Jordbruksverket i samband med att föreskrifter om åtgärden meddelas. LRF, Slakteriförbundet och Svenska fåravelförbundet hävdar i sina remissyttranden att samråd måste ske med berörda företag och organisationer innan en sådan åtgärd kan vidtas. Regeringen anser också i princip att det är önskvärt med ett sådant samråd. Mot bakgrund av att dessa åtgärder med nödvändighet ofta måste vidtas med mycket kort varsel kommer emellertid ett sådant samråd sällan att kunna äga rum. Regeringen anser att en snabb begränsning av smittspridningen är det viktigaste i detta sammanhang och vill därför inte föreslå att samråd med nödvändighet skall ske innan åtgärderna vidtas. Regeringen förutsätter dock att åtgärderna vidtas med försiktighet och omdöme. Om möjligt innan och i vart fall efter det att åtgärderna vidtagits och medan de pågår bör dock enligt regeringens mening ett fortlöpande samråd ske med berörda företag och organisationer så långt detta är praktiskt genomförbart. Risken att kontrollåtgärderna inte kommer att respekteras vid utebliven eller reducerad ersättning får motverkas genom information och tillsyn.

Vissa djur inom animalieproduktionen betingar mycket höga värden, t.ex. den ovanliga nötkreaturrasen Blonde d'Aquitaine. Kostnaderna för

staten vid avlivning av dessa djur kan bli orimligt höga. Det är dessutom svårt att fastställa ett rimligt marknadspris eftersom det saknas tillräckliga möjligheter till jämförelser. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför få besluta om en maximering av det ersättningsgrundande värdet på ett avlivat djur. Detta högsta belopp skall betydligt överstiga de normalt förekommande marknadsvärdena för de mer vanliga djurtyperna. Det kan bli aktuellt att maximera också ersättningen för saneringskostnader, såvitt dessa avser förstörda embryon och ägg avsedda för reproduktion och förstörd sperma.

Hanteringen av ersättningsärenden måste för närvarande utan undantag ske enligt principen om individuell prövning. Detta medför att prövningen, särskilt av ärenden som inbegriper produktionsbortfall, tar mycket lång tid och ofta ger upphov till svåra tolkningstvister. Detta leder i sin tur till sena utbetalningar vilket är till stor nackdel för den drabbade producenten.

Regeringen delar därför Jordbruksverkets uppfattning att ersättning för produktionsbortfall med fördel bör kunna beräknas med hjälp av en schablon. De sjukdomar som omfattas av ett kontrollprogram bör lämpa sig särskilt väl för en sådan schablonisering, men även andra sjukdomar bör enligt regeringens mening kunna komma i fråga. En förutsättning torde dock vara att sjukdomen fått en viss spridning i landet så att antalet jämförbara ersättningsfall inte blir för litet. Schabloniseringen kan exempelvis grunda sig på djurvärdet, ett system som tillämpas i Danmark.

Även kostnader för sanering kan lämpligen beräknas enligt en schablon. En sådan beräkning kan fastställas med utgångspunkt från vad det kostar att sanera en lokal som är normalt utrustad för sitt användningsområde och som är normalt underhållen. Djurägare vars lokaler uppfyller normal standard får därmed generellt sett inte en lägre ersättning på grund av schablonen.

Enligt *Lagrådet* borde förslaget att schablonisera ersättningen ha analyserats mer ingående och frågan om i vad mån den enskildes rätt åsidosätts ha övervägts närmare. Med anledning av vad *Lagrådet* anfört finns det anledning att klargöra hur det är tänkt att ett system med schabloner skall tillämpas.

Syftet med schablonen är att få en snabb och enkel hantering av de ersättningsärenden som rör de mest frekventa sjukdomarna. Detta enbart för att snarast kunna utbetala ersättningen till drabbade producenter, som annars inte sällan riskerar att komma i ekonomiska svårigheter efter mer omfattande sjukdomsutbrott. Beräkningen syftar inte till att generellt ändra nivån på ersättningen i förhållande till en individuell prövning.

Den djurägare som anser att schablonberäkningen medför en för honom alltför ogynnsam ersättningsnivå kan enligt allmänna förvaltningsregler begära en omprövning av ersättningsbeslutet. Vid en sådan omprövning sker en ordinär, individuell prövning. Jordbruksverket kan också på eget initiativ frångå schablonen i vissa fall där denna visar sig ge ett oriktigt resultat.

Med hänsyn till det anförda kan det inte anses finnas några hinder av det slag *Lagrådet* pekat på mot att i den föreslagna lagen ta in en bestäm-

melse som gör det möjligt att tillämpa schabloner vid bestämmande av ersättning.

Den exakta utformningen av en schablon är beroende av sjukdomen i fråga och den aktuella produktionens struktur, varför det är svårt att i förväg närmare presentera ett sådant system. Den föreslagna schablonen avses dock vara både sjukdoms- och djurspecifik. Rätten att meddela sådana föreskrifter bör delegeras till Jordbruksverket.

Kammarrätten i Jönköping har ifrågasatt förslagets förenlighet med Europakonventionen och Europadomstolens praxis. I detta sammanhang finns det anledning att först behandla de föreslagna bestämmelsernas förenlighet med regeringsformen. I 2 kap. 18 § RF stadgas att varje medborgares egendom är tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Den som genom expropriation eller annat sådant förfogande tvingas avstå sin egendom skall vara tillförsäkrad ersättning för förlusten. Sådant ersättning skall också vara tillförsäkrad den för vilken det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad på sådant sätt att pågående markanvändning inom berörd del av fastigheten avsevärt försvåras eller skada uppkommer som är betydande i förhållande till värdet på denna del av fastigheten. Genom den nya epizootilagen införs bestämmelser enligt vilka staten ges rätt att förstöra enskilds egendom genom t. ex. avlivningsbeslut och att inskränka användningen av mark genom beslut om t. ex. spärrförklaring och sanering. Bestämmelsen i 2 kap. 18 § andra stycket första meningen RF lär dock inte vara tillämplig vid förstörelse av egendom av smittskyddsskäl (se prop. 1982/83:172 s. 27). Inte heller är 2 kap. 18 § andra stycket andra meningen RF tillämplig i det aktuella sammanhanget (se prop. 1993/94:117 s. 49). Europakonventionens bestämmelser och Europadomstolens praxis utgör inte heller något hinder häremot. Mot bakgrund härav finner regeringen att varken bestämmelserna i regeringsformen eller Europakonventionen utgör något hinder mot att den enskildes kostnader och förluster med anledning av statens ingripanden enligt den nya epizootilagen inte ersätts fullt ut.

Ersättning från EG

Sveriges medlemskap i EU har inneburit en förändring vad gäller de ekonomiska villkoren för kontroll och bekämpning av smittsamma djursjukdomar. Enligt rådets beslut 90/424/EEG av den 26 juni 1990 om utgifter inom veterinärområdet kan ersättning lämnas dels för kontroll- och bekämpningsprogram för vissa sjukdomar, dels för akuta bekämpningsåtgärder avseende de sjukdomar för vilka EG föreskriver om bekämpning.

För ett antal av de sjukdomar som i dag omfattas av epizootilagstiftningen lämnar EG ekonomiskt stöd för kontroll- och bekämpningsprogram. För det fall en sådan sjukdom introduceras i Sverige och blir så utbredd att generella åtgärder måste vidtas kan Sverige således få EG-bidrag. Bidraget uppgår vanligtvis till 50 procent av de statliga utgifterna.

De sjukdomar för vilka EG för närvarande betalar ut ekonomiskt stöd för kontroll- och bekämpningsprogram är bl. a. tuberkulos hos nötkreatur, mjältbrand, klassisk svinpest, rabies och BSE.

EG lämnar vidare ekonomiskt stöd för bekämpningsåtgärder som vidtas mot de sjukdomar som omfattas av EG:s egen bekämpningslagstiftning (jfr. avsnitt 4.2). Ersättning lämnas för de statliga kostnader som uppkommit i samband med avlivning av djur, för saneringskostnader och för destruktion av fodermedel. Ersättning lämnas i allmänhet med 50 procent av de statliga utgifterna. För mul- och klövsjuka lämnas dock vanligen ersättning med 70 procent. Ersättning lämnas inte för statliga utbetalningar som avser ersättning för produktionsbortfall. I vissa fall, t.ex. bekämpningen av klassisk svinpest i Tyskland och BSE i Storbritannien, har särskilda stöd lämnats med annan finansiering.

De sjukdomar för vilka EG för närvarande betalar ut ekonomiskt stöd avseende akuta bekämpningsåtgärder är bl.a. mul- och klövsjuka, boskapspest och klassisk svinpest.

4.5 Straffbestämmelse

Regeringens förslag: Den som bryter mot lagen eller mot föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Skälen för regeringens förslag: I gällande epizootilag finns en straffbestämmelse som innebär att den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot vissa bestämmelser i lagen eller mot föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen döms till böter.

För de flesta fall av överträdelse av den föreslagna lagens bestämmelser framstår böter som den mest adekvata påföljden. Det finns således inte någon anledning att utvidga straffskalan i syfte att åstadkomma en allmänt strängare bedömning av brott mot lagen. Lagen innehåller emellertid en rad bestämmelser som är av stor betydelse inte bara för djurens välbefinnande, utan även för människors hälsa och för tillgången på sunda livsmedel. Bl.a. mot bakgrund av den s.k. BSE-krisen (bovin spongiform encefalopati) framstår efterlevnaden av lagens bestämmelser som utomordentligt viktig.

Underlåtenhet att göra anmälan när det finns anledning att misstänka epizootisk sjukdom eller att vägra följa föreskrifter eller beslut enligt lagen kan innebära att sjukdomen snabbt får stor spridning i landet med allvarliga konsekvenser för jordbruksnäringen och de människor eller djur som drabbas. För fall där någon genom att bryta mot lagen utsätter människor eller djur för sådana risker eller bryter mot lagen systematiskt eller i stor skala för egen vinning skall framstå den nuvarande straffskalan som otillräcklig. I sammanhanget kan nämnas att såväl lagen (1985:295) om foder som djurskyddslagen (1988:534) innehåller straffbestämmelser som innefattar fängelse.

För att de allvarligaste överträdelserna mot lagen skall kunna föranleda tillräckligt straff och för att nå överensstämmelse med andra lagar vars

syfte också är att värna människors och djurs hälsa bör brott mot epizootilagen eller mot föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen också kunna medföra ett fängelsestraff. Ett ringa brott skall inte medföra straffansvar.

5 En ny zoonoslag

5.1 Lagens tillämpningsområde

Regeringens förslag: Den nya zoonoslagen skall omfatta sådana sjukdomar eller smittämnen hos djur som kan spridas naturligt genom smitta från djur till människa och som inte omfattas av den nya epizootilagen. De smittämnen som avses behöver inte ge upphov till sjukdom hos djur, men väl hos människa. Sjukdomarna eller smittämnen finns i Sverige och det saknas i princip realistiska möjligheter till utrotning. Endast de sjukdomar eller smittämnen om vilka det finns tillräckliga kunskaper för en effektiv kontroll och bekämpning skall omfattas av lagen. Samhällets åtgärder med anledning av sjukdomen eller smittämnet skall syfta till att förebygga och begränsa förekomsten av de sjukdomar eller smittämnen som omfattas av lagen.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer till sitt syfte med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Remissinstanserna är i huvudsak positiva till förslaget. Många remissinstanser har efterfrågat en tydlig gränsdragning mellan de lagar som reglerar de zoonotiska sjukdomarna, särskilt har framhållits att livsmedelslagen (1971:511) bör anpassas till en ny zoonoslag. Naturvårdsverket har ställt sig frågande till vad som gäller beträffande vilda djur som hålls i fångenskap.

Skäl för regeringens förslag: Gällande bestämmelser om bekämpning av zoonotiska sjukdomar hos djur finns i epizootilagen (1980:369) och epizootiförordningen (1980:371) samt i lagen (1983:738) om bekämpande av salmonella hos djur och förordningen (1984:306) om bekämpande av salmonella hos djur. Lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m. innehåller bestämmelser om kartläggning och kontroll av smittsamma djursjukdomar samt bestämmelser om åtgärder för att hindra spridning av sådana sjukdomar.

Även smittskyddslagen (1988:1472) ger rätt att vidta åtgärder med avseende på djur.

Epizootilagstiftningen är avsedd för de allmänfarliga djursjukdomar som normalt inte finns i landet och som i allmänhet innebär svår sjukdom för det drabbade djuret. Samhällets åtgärder med anledning av ett utbrott av någon av dessa sjukdomar skall syfta till att utrota sjukdomen.

Salmonellalagstiftningen är enbart avsedd för kontroll och bekämpning av salmonella. En salmonellainfektion ger oftast inte någon sjukdom hos djur men innebär nästan alltid sjukdom hos människa.

Provtagningslagen omfattar alla smittsamma djursjukdomar.

Med zoonos menas en sjukdom eller ett smittämne som naturligt kan överföras från djur till människa. De smittämnen som avses behöver inte ge upphov till sjukdom hos djur. Zoonotiska sjukdomar eller smittämnen kan även överföras från människa till djur.

Zoonoser orsakas av skilda smittämnen, t. ex. virus, bakterier och parasiter. Smittämnen kan överföras från djur till människa på olika sätt, beroende på smittämne. En av de vanligaste smittvägarna är livsmedel som kött, mjölk och ägg som inte är tillräckligt upphettade. Även andra livsmedel, t. ex. grönsaker och kryddor, som kontaminerats av smittämnen via orena knivar och skärbrädor m.m. utgör en vanlig smittkälla. Nära kontakt med infekterade djur eller sekret samt gödsel och urin från sådana djur är också en viktig smittkälla. Överföring av smittämnen förekommer även via indirekt kontakt, t. ex. genom angrepp av insekter som primärt smittats av däggdjur. Även förorenat vatten kan utgöra en smittkälla.

Av våra vanliga husdjur kan samtliga djurarter överföra sjukdomar till människa. Zoonoser kan även förekomma i den vilda faunan och hos djur i djurparker.

Apor intar en särställning vad gäller zoonoser. På grund av människans släktskap med apor har människor och apor många gemensamma smittämnen. Aporna kan vara infekterade med smittämnen som är relativt harmlösa för aporna, men som kan vara dödliga för människan. Även det omvända förhållandet förekommer.

I ett globalt perspektiv utgör zoonoserna en viktig orsak till en försämrad folkhälsa. Världshälsoorganisationen WHO uppskattar att livsmedelsburna sjukdomar, varav en del är zoonoser, är de mest vitt spridda sjukdomarna i världen.

Förekomsten av zoonoser är inte något statiskt tillstånd. Nya zoonoser uppstår hela tiden, antingen genom att smittämnen ändrar karaktär eller genom att kända smittämnen sprids till nya områden eller finner nya värd-djur. Normalt uppstår mellan två och fem nya zoonoser under en tioårsperiod.

En del zoonotiska sjukdomar är allmänfarliga och bekämpas därför enligt epizootilagen, t. ex. rabies, tuberkulos och mjältbrand.

Det finns emellertid också andra allvarliga zoonoser som förekommer i Sverige, t. ex. salmonella, kampylobakter och enterohaeremorfagisk E. Coli (EHEC). De smittämnen som ger upphov till dessa sjukdomar innebär inte någon sjukdom hos djuret, men väl hos människan. Djuret är således enbart bärare av smittan. Dessa zoonoser finns normalt i landet och det saknas realistiska möjligheter att utrota dem. De omfattas därför inte av epizootilagen.

Inom EU regleras rapportering av och information om zoonoser av rådets direktiv 92/117/EEG av den 17 december 1992 om skyddsåtgärder mot specifika zoonoser och zoonotiska agens hos djur och animaliska produkter för att förhindra utbrott av livsmedelsburna infektioner och förgiftningar. Anmälningspliktiga sjukdomar enligt direktivet är tuberkulos,

brucellos, salmonella och trikinos. Det finns därtill en överenskommelse inom EU att även anmäla smittämnet EHEC.

År 1997 rapporterades i Sverige 585 fall av salmonella, 1829 fall av kamylobakter och 116 fall av EHEC serotyp O157 hos människa. Samtliga fall avser människor som smittats inom landet. Totalt, dvs. inklusive de svenskar som smittats utomlands, drabbades år 1997 i Sverige drygt 10 000 människor av de zoonoser som är rapporteringspliktiga inom EU.

De zoonotiska sjukdomarna innebär kostnader för såväl samhället som för de drabbade. För de drabbade djurägarna uppstår kostnader för produktionsförluster, minskad avsättning för produkter på grund av konsumentreaktioner eller minskad export, veterinärbesök, avlivning m.m. För de insjuknande människorna uppstår kostnader för sjukhusvård, medicin, inkomstförlust m. m. Djurens och människornas lidande i samband med sjukdom bör också beaktas. Bekämpning och kontroll av zoonotiska sjukdomar minskar dessa kostnader och leder därmed också till en ekonomisk vinst för samhället.

Jordbruksverket har i sin rapport funnit att de nu redovisade omständigheterna visar på ett behov av att de ansvariga myndigheterna ges möjlighet att förebygga, kontrollera och bekämpa zoonotiska sjukdomar och smittämnen. Regeringen delar i alla delar denna bedömning.

Gällande lagstiftning om djursjukdomar medger dock inte allmänt förebyggande åtgärder eller kontroll och bekämpning beträffande sådana zoonotiska smittämnen som inte orsakar sjukdom hos djur, men väl hos människa. Jordbruksverket har därför föreslagit en ny lag om zoonoser hos djur som skall omfatta alla djurslag och typer av djurhållning. Lagen föreslås vara uppdelad i två delar. En allmän del föreslås innehålla allmänna, förebyggande åtgärder som avser att reglera sådana riskbeteenden i djurhållningen som typiskt sett ökar risken för smitta mellan djur eller från djur till människa. Denna del föreslås inte vara hänförlig till vissa angivna sjukdomar eller smittämnen, utan motiveras av förekomsten av zoonoser generellt. En särskild del föreslås uppta de egentliga kontroll- och bekämpningsåtgärderna samt regler om obligatoriska och frivilliga kontrollprogram. För att en sjukdom eller ett smittämne skall omfattas av denna del av lagen bör det enligt Jordbruksverkets mening finnas en mer långsiktig strategi från samhällets sida avseende kontroll och bekämpning. De zoonoser som skall omfattas av denna del av lagen föreslås därför vara särskilt angivna. Enligt Jordbruksverket skall tills vidare enbart salmonella omfattas av lagens särskilda del. Lagen om bekämpande av salmonella föreslås upphävas i och med tillkomsten av den nya lagen.

Regeringen delar Jordbruksverkets uppfattning att det finns behov av att mer generellt kunna föreskriva eller besluta om allmänt förebyggande åtgärder eller kontroll och bekämpning beträffande sådana zoonotiska smittämnen som inte orsakar sjukdom hos djur, men väl hos människa. Detta behov har blivit allt tydligare i och med dagens djurintensiva uppfödningssätt och de täta kontakter mellan djur och människor som förekommer ute på gårdar och i djurparker.

Regeringen är dock tveksam till Jordbruksverkets förslag till lösning. Att ha en lag som delvis är tillämplig på vissa angivna zoonoser och del-

vis på alla kända zoonoser skapar enligt regeringens mening osäkerhet om lagens tillämpningsområde.

Regeringen föreslår istället att en renodlad lag för zoonotiska sjukdomar och smittämnen, som omfattar såväl allmänna förebyggande åtgärder som kontroll- och bekämpningsåtgärder, införs. Lagen skall omfatta de zoonotiska sjukdomar eller smittämnen som regeringen eller Jordbruksverket bestämmer. För att en sjukdom eller ett smittämne skall omfattas av lagen bör det finnas en mer långsiktig strategi från samhällets sida avseende kontroll och bekämpning. Det innebär att det måste finnas en viss grundläggande kunskap om sjukdomen eller smittämnet. Lagen skall omfatta alla djurslag och alla typer av djurhållning, dvs. även vilda djur, såväl ute i naturen som i fångenskap. Vissa bestämmelser i lagen kan dock av naturliga skäl enbart bli tillämpliga på djur som har en ägare. Frågan om djur i vilt tillstånd diskuteras även i samband med epizootilagens tillämpningsområde (se avsnitt 4.1).

Regeringen anser att den nu föreslagna zoonoslagen inte behöver innebära några gränsdragningsproblem gentemot andra lagar inom samma ämnesområde, t. ex smittskyddslagen. Smittskyddslagen medger visserligen åtgärder med avseende på djur generellt sett. Detta innebär emellertid inte att zoonoslagens tillämpningsområde bör begränsas i något avseende. Vilket regelverk som blir tillämpligt torde relativt enkelt kunna avgöras med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet. Smittskyddslagen är för närvarande föremål för en översyn av 1996 års Smittskyddskommitté.

Det kan dock finnas anledning att se över livsmedelslagen i detta hänseende för att försäkra sig om att problemen med zoonotiska sjukdomar uppmärksammas även inom livsmedelssektorn. Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen med en proposition om livsmedelstillsynen. I samband därmed avser regeringen att redovisa de överväganden som görs i denna fråga.

Vad slutligen angår smittskyddsaspekten i foderlagstiftningen anser regeringen att de nu gällande bestämmelserna om förebyggande åtgärder, egenkontroll och anmälningsplikt är tillräckliga för att garantera frihet från salmonella. Regeringen förutsätter att motsvarande åtgärder kommer att vidtas även beträffande andra zoonoser om behov därav uppkommer.

Den nya lagen skall i sin utformning motsvara epizootilagen.

Med den utformning lagen föreslås få kommer många sjukdomar och smittämnen att falla utanför lagens tillämpningsområde. Även om kunskaperna om smittspridning och bekämpning är ofullständiga är det emellertid angeläget att åtgärder vidtas för att så långt möjligt skydda samhället mot sjukdomsangrepp. Vissa bestämmelser om kartläggning och förebyggande åtgärder bör följaktligen finnas med tillämpning på andra förekommande djursjukdomar och smittämnen hos djur. Sådana bestämmelser bör enligt regeringens mening finnas i lagen om provtagning på djur, m.m.

Regeringens bedömning: Den nya lagen bör tills vidare gälla enbart salmonella.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har ingen erinran mot det. Länsstyrelsen i Örebro län föreslår att EHEC tas med från början. Lantbrukarnas riksförbund delar Jordbruksverkets förslag att EHEC och kamylobakterios inte skall omfattas av lagen inledningsvis. Förbundet framhåller samtidigt att det inte får ställas för höga krav på kunskap för att dessa sjukdomar skall kunna omfattas av lagen.

Skälen för regeringens bedömning: Det finns en mängd sjukdomar som faller under beteckningen zoonos, dvs en sjukdom som smittar från djur till människor och tvärtom. Till dessa sjukdomar hör bl.a. kamylobakterios, leptospiros och borrelios samt, den kanske mest kända, salmonella. Även smittämnet EHEC är en zoonos. Gemensamt för de flesta av zoonoserna är att djuren sällan påverkas i någon högre grad, medan konsekvenserna för smittade människor är desto allvarligare. En del zoonoser kan t.o.m. vara livshotande för människor. Zoonoserna är sinsemellan mycket olika. Vissa av zoonoserna överförs enbart från vilda djur t.ex. borrelios via fästingar. Svårigheterna med bekämpning och kontroll är uppenbara beträffande sådana zoonoser. Andra zoonoser som framför allt finns hos lantbrukets djur kan vara enklare att komma till rätta med. Vissa zoonoser anses också vara epizootiska sjukdomar. För närvarande finns en speciell lagstiftning för salmonella, nämligen lagen om bekämpande av salmonella hos djur. Som tidigare nämnts anser regeringen emellertid att det finns behov av en allmän zoonoslag som möjliggör insatser även mot andra zoonoser. Regeringen delar dock Jordbruksverkets uppfattning att till dess mer kunskap har samlats om zoonoser hos djur, endast salmonella skall omfattas av zoonoslagen. Målsättningen är dock att EHEC så snart som möjligt också skall omfattas av den nya lagens tillämpningsområde. EHEC är ett samlingsbegrepp för vissa typer av E. Colibakterier. EHEC kan ge upphov till allvarlig sjukdom hos människa och är ett ökande problem världen över. Det saknas i dag tillräcklig kunskap om smittans epidemiologi för att effektivt kunna bekämpa den på besättningsnivå. Regeringen anser därför att EHEC inte i nuläget kan bli föremål för specifika kontroll- och bekämpningsåtgärder enligt zoonoslagen. Det är självfallet angeläget att den nödvändiga kunskapsnivån uppnås så snart som möjligt.

Liksom vad gäller epizootiska sjukdomar finns beträffande zoonoser behov av att utan onödigt tidsutdräkt kunna anpassa den förteckning av sjukdomar som lagen skall omfatta. Framför allt kan behov finnas att utöka listan med kort varsel. För att göra lagen så effektiv som möjligt bör sjukdomarna anges i verkställighetsföreskrifter av Jordbruksverket.

Regeringens förslag: Med stöd av zoonoslagen skall föreskrifter kunna meddelas om obligatorisk provtagning och om skyldighet för djurägare att föra anteckningar och lämna uppgifter om verksamheten.

Lagen skall innehålla bestämmelser om skyldighet för veterinärer att anmäla misstänkta sjukdomsfall och i görligaste mån förhindra smittspridning samt om anmälningsskyldighet för den som är ansvarig för ett laboratorium.

Lagen skall också innehålla bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter eller beslut i enskilda fall för att förhindra vissa riskbeteenden och för att förebygga och bekämpa de sjukdomar som omfattas av lagen. Vissa beslut skall också kunna fattas av en enskild veterinär.

Jordbruksverket skall ha den centrala tillsynen medan länsstyrelsen skall utöva tillsynen inom länet. Möjlighet skall finnas att överlåta viss tillsyn till veterinär.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer delvis med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser tillstyrker förslaget eller har ingen erinran mot det.

Skälen för regeringens förslag: Till skillnad mot epizootiska sjukdomar, där regelverket har till syfte att ge verktyg för att helt befria landet från sjukdomen, kan zoonoser sällan helt utrotas. Det rör sig i de flesta fall om sjukdomar och smittämnen som finns i naturen hos levande djur. Exempel på detta är salmonella hos vilda fåglar. Vidare finns zoonoser hos våra vanligaste husdjur, t.ex. EHEC hos nötkreatur. Inte desto mindre är kontroll och bekämpningsåtgärder av den allra största betydelse för att begränsa och hindra smittspridning. Zoonoserna utgör ofta ett allvarligt hot mot folkhälsan och det är därför viktigt med förebyggande åtgärder för att skydda människor mot sjukdom. Den nya zoonoslagen föreslås innehålla en rad bestämmelser som har till syfte att förebygga eller bekämpa de zoonoser som omfattas av lagen.

Enligt nuvarande lag om bekämpande av salmonella hos djur ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att föreskriva att den som yrkesmässigt håller fjäderfä skall låta utföra och bekosta undersökning av djuren i fråga om salmonella. Jordbruksverket har med stöd av denna bestämmelse genom föreskrifter infört den s.k. obligatoriska salmonellakontrollen. Vidare ges regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer rätt att föreskriva om att den som driver verksamhet för kläckning av ägg eller yrkesmässigt håller fjäderfä för produktion av ägg är skyldig att föra anteckningar och lämna uppgifter om verksamheten. Bestämmelser med möjlighet till motsvarande åtgärder föreslås i den nya zoonoslagen för att på så sätt på sikt möjliggöra detaljerade föreskrifter på området även för andra zoonoser och djurslag. Föreskrifter om frivilliga kontrollprogram kan meddelas med stöd av lagen (1985:342) om kontroll av husdjur m.m.

Anmälningsskyldighet för veterinärer vid misstanke om sjukdom hos djur återfinns i förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion. Beträffande de zoonoser som skall omfattas av zoonoslagen bör anmälningsplikten för veterinärer i stället följa av den lagen. Regeringen anser att en veterinär som har anledning misstänka en zoonos skall anmäla detta till Jordbruksverket och länsstyrelsen. Det bör därefter åligga länsstyrelsen att utan dröjsmål underrätta smittskyddsläkaren. Om en zoonos konstaterats skall länsstyrelsen skyndsamt underrätta Statens veterinärmedicinska anstalt, Statens livsmedelsverk, Smittskyddsinstitutet, smittskyddsläkaren, den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet samt distriktsveterinären. Att information förs vidare till en större krets endast i de fall där smitta påvisats, har till syfte att undvika att misstankar som visar sig obefogade får stor spridning. Det är viktigt att en kontakt etableras mellan länsveterinären och smittskyddsläkaren på ett tidigt stadium, eftersom dessa tillsammans med Jordbruksverket har en central och betydelsefull roll vid bekämpning av zoonoser. Veterinären skall även göra vad som är nödvändigt för att hindra att smittan sprids.

Anmälningsplikten bör gälla också andra än veterinärer. Den som är ansvarig för ett laboratorium och som i sin verksamhet där konstaterar att djur smittats av en zoonos bör rimligen åläggas en motsvarande anmälningsplikt som den som skall gälla för en veterinär.

För att fastställa förekomst av eller frihet från de zoonoser som omfattas av lagen är det viktigt att den myndighet som regeringen bestämmer kan besluta om provtagning eller annan undersökning. Detta för att på ett tillförlitligt sätt kunna utföra erforderliga smittutredningar. Smittutredningens syfte skall vara att konstatera huruvida ett visst djur eller en viss besättning är bärare av smittan eller inte. För att en sådan smittutredning skall vara effektiv räcker det inte enbart med att djuren kan underkastas provtagning och undersökning. Beslut måste även kunna omfatta djurprodukter och andra föremål som kan bära smitta. En bestämmelse med ett sådant innehåll föreslås därför i lagen.

Det bör finnas möjlighet för den myndighet som regeringen bestämmer att överlåta åt en enskild veterinär att i särskilt fall fatta beslut om provtagning. Bestämmelsen om provtagning och undersökning föreslås inte vara knuten till någon ersättningsbestämmelse till förmån för den enskilde djurägaren. Kostnader för provtagning och undersökning bör dock utgå av statsmedel.

Flera av zoonoserna utgör, som sagts i det föregående, ett allvarligt hot mot folkhälsan. Det är därför av största vikt att ansvariga myndigheter ges effektiva verktyg i form av bemyndiganden att vidta åtgärder som för enskilda kan vara i hög grad ingripande. Det är nödvändigt att i den nya zoonoslagen införa ett långtgående bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer motsvarande det i epizootilagen. Bemyndigandet föreslås omfatta beslut eller föreskrifter om bl.a. slakt eller annan avlivning av djur och isolering av djur eller andra begränsningar i djurhanteringen. Det skall vara möjligt att överlåta åt en enskild veterinär att fatta beslut i särskilda fall.

Spridningen av zoonoser mellan djur och från djur till människa kan inte sällan med tämligen enkla medel förhindras eller begränsas. Genom att den som har djur i sin vård och andra iakttar försiktighet vid hanteringen av djur, djurprodukter och andra varor samt vid kontakter mellan djur och människor kan risken för smittspridning minskas. Bemyndigandet bör därför även ge möjlighet att meddela föreskrifter i avsikt att begränsa sådana riskbeteenden. Exempel på sådana föreskrifter kan vara villkor för spridning av gödsel på vall och förbud mot att hålla djur i anslutning till badsjöar och badplatser vid kusten. Föreskrifterna kan vid behov kompletteras med beslut i enskilda fall. Ett sådant beslut skall även kunna fattas av en enskild veterinär. Avsikten är inte att sådana föreskrifter eller beslut skall föranleda någon ersättning från samhällets sida till den enskilde djurägaren.

För att kunna uppfylla de förpliktelser som framgår av rådets direktiv 92/117/EEG av den 17 december 1992 angående insamling av uppgifter om vissa zoonotiska agens behöver Jordbruksverket regelbundet material från laboratorier angående genomförda analyser. En sådan rapportering kommer därtill att underlätta tillsynen av obligatoriska och frivilliga provtagningsprogram. Ett bemyndigande att meddela föreskrifter om sådan rapportering bör därför tas in i lagen.

Enligt den nuvarande salmonellalagstiftningen har Jordbruksverket en central roll. Jordbruksverket skall därvid genom föreskrifter eller beslut leda bekämpningen av salmonella. Dock finns en möjlighet för Jordbruksverket att delegera sin befogenhet till länsstyrelsen och i viss utsträckning också till veterinär. Denna möjlighet har Jordbruksverket endast i begränsad omfattning utnyttjat. Jordbruksverket har i sin rapport föreslagit att zoonoslagen i allt väsentligt skall administreras av länsstyrelserna. Som skäl för detta anger verket att länsstyrelserna, i praktiken länsveterinärerna, har ett väl uppbyggt nätverk för informationsutbyte och att smittskyddsläkaren arbetar på motsvarande sätt regionalt. Därtill anges att länsstyrelserna förfogar över kompetens på livsmedelsområdet och att det är en fördel om besluten fattas på en nivå nära djurägarna och där beslutsfattaren besitter viss lokalkännedom.

Enligt regeringens mening bör dock Jordbruksverket behålla sin centrala och ledande roll i arbetet med att förebygga och bekämpa inte bara salmonella utan även andra zoonoser. Regeringen anser att det är av stor vikt att den centrala myndigheten har ett övergripande ansvar i detta arbete. Detta inte minst för att uppnå en enhetlig bekämpning över landet. Huvudregeln skall därför vara att Jordbruksverket meddelar nödvändiga föreskrifter och beslut. Någon förändring i förhållande till den nuvarande salmonellalagstiftningen föreslås således inte.

För att beslut och föreskrifter enligt lagen skall få önskad effekt och utgöra ett gott skydd för folkhälsan är det viktigt med en väl fungerande offentlig tillsyn. Regeringen anser att det är lämpligt att tillsynen över efterlevnaden av zoonoslagen i huvudsak överensstämmer med vad som föreslås gälla enligt epizootilagen. Den centrala tillsynen bör utövas av Jordbruksverket medan länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet. Det är här liksom vid bekämpning viktigt att betona betydelsen av ett gott och aktivt samarbete mellan framför allt länsveterinär och smittskyddsläkare.

Detta är viktigt för att kunna utarbeta en gemensam strategi när det gäller zoonoser. Vad gäller tillsynen över efterlevnaden av vissa beslut i enskilda fall bör även enskild veterinär kunna utöva tillsyn på det sätt som i dag gäller enligt lagen om bekämpande av salmonella hos djur. Veterinären bör utses av Jordbruksverket eller av länsstyrelsen.

För att säkerställa efterlevnaden av lagen och de föreskrifter och beslut i enskilda fall som meddelas med stöd av lagen är det enligt regeringens uppfattning nödvändigt att lagen möjliggör att tillämpa tvångsmedel. Därför bör rätten införas att meddela nödvändiga förelägganden och förbud samt att i samband därmed sätta ut vite. Det bör vidare införas en möjlighet att, för det fall någon underlåter att fullgöra vad som åligger honom, förordna om rättelse på hans bekostnad. Slutligen bör polismyndighet åläggas skyldighet att lämna den handräckning som behövs för att lagen skall efterlevas.

5.4 Ersättningsregler

Regeringens bedömning: Bestämmelser om ersättning till den som drabbats av kostnader eller förluster med anledning av statens åtgärder enligt lagen bör tas in i en förordning.

Jordbruksverkets förslag: Förslaget överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser tillstyrker förslaget eller har inte någon erinran emot det. Några remissinstanser, bl. a. Lantbrukarnas riksförbund och Svensk Mjök anser att staten måste bära det ekonomiska huvudansvaret för bekämpning och kontroll och stödjer principen med ett system som stimulerar anslutning till förebyggande djurhälsovård. Statskontoret anser att bekämpning av djursjukdomar inte skall vara ett offentligt åtagande i första hand, utan anser att kostnader och förluster med anledning av bekämpningen bör täckas genom försäkringar. Flertalet remissinstanser har synpunkter på ersättningsnivåerna och de olika ersättningskategorierna.

Skälen för regeringens bedömning: Som framgått ovan (avsnitt 5.1) anser regeringen att kontroll och bekämpning av salmonella och andra framtida zoonoser är en statlig angelägenhet.

I den nu gällande lagen om bekämpande av salmonella hos djur finns inte några bestämmelser om ersättning till den som drabbats av kostnader eller förluster med anledning av statens åtgärder enligt lagen. Ersättningsbestämmelserna återfinns i förordningen om bekämpande av salmonella hos djur. Frågan om ersättningsbestämmelsernas placering berörs i förarbetena till lagen. Departementschefen uttalade därvid att bestämmelserna i dåvarande salmonellaförordningen inte kan anses innebära ett fastslående av att staten i princip skulle vara skyldig att på skadeståndsrättslig eller annan grund svara för kostnader eller förluster som drabbar djurägaren vid myndighetsingripande med stöd av förordningen. Han anförde vidare: Avsikten med dessa regler är endast att i skälig omfattning mildra de ekonomiska konsekvenser som en salmonellainfektion kan innebära för de

enskilda djurägarna. Reglerna är alltså att betrakta som offentlighetsrättsliga bestämmelser till förmån för enskilda. Huruvida reglerna om ersättning ges i form av lag eller i annan ordning kan inte anses inverka på deras rättsliga innebörd (Prop. 1982/83:172 s. 8)

Regeringen ser ingen anledning att i dag göra en annan bedömning än den som gjordes i det tidigare lagstiftningsärendet. Det kan också tilläggas att ersättningsreglerna är relativt omfattande och detaljerade. Regeringen gör därför den bedömningen att bestämmelser om ersättning med anledning av kontroll och bekämpning enligt zoonoslagen bör tas in i en förordning med angivande av att ersättning får lämnas i vissa angivna fall.

Principen för ersättning enligt zoonoslagen skiljer sig från den princip som valts för den föreslagna epizootilagen, enligt vilken en rätt till ersättning föreligger. Skillnaden motiveras av att åtgärder enligt epizootilagen kan bli mycket omfattande på grund av oväntade och ibland katastrofartade sjukdomsutbrott. Risken för zoonoser som t. ex. salmonella är däremot något som den enskilde djurägaren måste ta hänsyn till som en beaktansvärd risk ingående i företagarrisken, eftersom salmonellasmitta alltid finns i den omgivande miljön.

Ersättningen skall även fortsättningsvis vara bunden till de direkta ekonomiska följderna av åtgärder som staten vidtar med anledning av kontroll och bekämpning av zoonoser. Ekonomiska följder av enbart sjukdomen i sig är alltså inte ersättningsgilla.

Som framgått ovan (avsnitt 5.2) föreslår regeringen att endast salmonella skall omfattas av zoonoslagen inledningsvis. Principerna för ersättning som redovisas nedan är därför utformade främst med tanke på salmonella. För det fall att någon annan zoonos i framtiden kommer att omfattas av zoonoslagen och därmed ersättningsreglerna, bör dessa ses över. Detta beror på att det kan förekomma skillnader i bl.a. riskgrupper och bekämpningsmetoder beroende på sjukdom eller smittämne.

Enligt gällande bestämmelser är det Jordbruksverket som beslutar om ersättningen. Regeringen finner inte någon anledning att ändra denna ordning.

Regeringen anser vidare att staten, den enskilde djurägaren och jordbruksnäringen bör dela på det ekonomiska ansvaret för kontroll och bekämpning enligt zoonoslagen. Detta på grund av att såväl skattebetalarkollektivet som den enskilde djurägaren och näringen gynnas av bekämpningen.

Salmonella måste anses utgöra en beaktansvärd risk för varje djurägare och han kan genom olika förebyggande åtgärder påtagligt minska denna risk. Detta skiljer salmonella från de epizootiska sjukdomarna, vilka drabbar överraskande och utan större möjlighet för den enskilde djurägaren att förebygga utbrottet. Denna skillnad motiverar enligt regeringens mening att kostnader och förluster med anledning av bekämpning enligt epizootilagen gottgörs med en hög ersättning medan salmonellabekämpningen enligt den nya zoonoslagen inte föranleder gottgörelse i samma utsträckning. Eftersom förebyggande åtgärder kan vidtas utgör valet av en lägre ersättning för salmonella dessutom ett ekonomiskt incitament för den enskilde djurägaren att vidta sådana åtgärder.

Ersättningen enligt den nu gällande salmonellaförordningen bygger redan på ett system för reducering av ersättningen, ett system med självrisker. Ersättningsnivåerna varierar från ingen ersättning alls till ersättning motsvarande 70 procent av de ersättningsgilla kostnaderna och förlusterna. Dessa bestämmelser har i stor utsträckning medverkat till att det finns ett väl fungerande försäkringssystem för salmonella.

Ersättningsnivåerna skall även fortsättningsvis grundas på djurslag, produktionens omfattning och produktionsformen. Liksom hittills skall vidare ersättningens storlek i vissa fall göras beroende av anslutning till kontrollprogram. Hur stor andel av de ersättningsgilla kostnaderna och förlusterna som skall ersättas bör enligt regeringen vara beroende av den risk för salmonella som djurägaren tar i sin produktion. Om produktionen innebär att risken är stor för att smitta förs in i besättningen eller att introducerad smitta sprids till många djurenheter, bör ersättningen vara låg. Även det förhållandet att en produktionsform typiskt sett kan medföra särskilt stora kostnader för staten med anledning av ett salmonellautbrott bör återverka på ersättningsnivån.

Regeringen anser vidare att, som för närvarande, vissa produktionsformer helt skall undantas från möjlighet till ersättning av statsmedel.

Regeringen delar Jordbruksverkets ställningstagande att det inte finns skäl att frånga vad som i dag gäller beträffande vilka kostnader och förluster som får ersättas. Vissa justeringar i förhållande till den nuvarande lydelsen av förordningstexten bör dock göras i förtydligande syfte. Ersättning får lämnas för kostnad eller förlust genom att djur avlivas eller djur och djurprodukter samt avfall och annat material oskadliggörs. Vidare ersätts kostnader för smittrening utöver normal rengöring och kostnader på grund av särskilda åtgärder i samband med slakt. Även produktionsbortfall och, om det finns särskilda skäl, andra förluster ersätts. Ersättning får även fortsättningsvis lämnas för egen arbetsinsats och för anställda. För hundar och katter får ersättning lämnas endast vid yrkesmässig uppfödning.

Beräkningsgrunderna för de olika ersättningsposterna bör enligt regeringen vara desamma som enligt epizootilagen (se avsnitt 4.4). Liksom enligt epizootilagen bör Jordbruksverket bemyndigas att meddela föreskrifter om en maximering av ersättningen för ett avlivat djur. Detsamma bör gälla saneringskostnader när det gäller ersättning för embryon, sperma och ägg för reproduktion. På samma sätt som enligt den föreslagna epizootilagen bör viss ersättning kunna beräknas enligt en schablon.

Möjlighet till jämkning bör också finnas i förordningen, liksom bestämmelser om preskription och överklagande. Bestämmelser om detta återfinns nu i salmonellaförordningen. Jämkningsbestämmelsen bör dock utvidgas till att omfatta en möjlighet till jämkning avseende alla beslut och föreskrifter enligt lagen och till att omfatta också den som uppsåtligen eller av oaktsamhet har medverkat till kostnaden eller förlusten. Enligt gällande förordning kan ersättningen jämkas bara om djurägaren inte följer vissa beslut enligt lagen.

Regeringens förslag: Den som bryter mot lagen eller mot föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen kan dömas till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Skälen för regeringens förslag: I gällande lag om bekämpande av salmonella hos djur finns en straffbestämmelse som innebär att den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot bestämmelser i lagen eller mot föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen döms till böter.

Liksom är fallet med brott mot epizootilagstiftningen är i de flesta fall böter den lämpligaste påföljden för överträdelser av den nu aktuella lagen. Lagen innehåller emellertid en rad bestämmelser som är av stor betydelse för människors hälsa och för tillgången på sunda livsmedel. Inledningsvis kommer lagens bestämmelser att gälla enbart salmonella, men så fort tillräcklig kunskap erhålls om andra sjukdomar eller smittämnen kommer de att omfattas av lagen. Således kan det antas att t.ex. det för människan mycket allvarliga smittämnet EHEC inom en snar framtid kommer att omfattas av lagen. Mot bakgrund härav framstår efterlevnaden av lagens bestämmelser som utomordentligt viktig.

Mot den angivna bakgrunden bör brott mot zoonoslagen, på samma sätt som föreslås i fråga om epizootilagen, kunna medföra ett fängelsestraff. Ringa brott undantas från straffansvar.

6 Ändringar i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

Regeringens förslag: Provtagningslagen skall omfatta inte bara djursjukdomar utan även sådana smittämnen hos djur som inte ger upphov till sjukdom hos djur, men väl hos människa. Provtagningslagen skall även innehålla bestämmelser som gör det möjligt att meddela föreskrifter om anmälningsskyldighet för veterinärer m.fl. och att föreskriva eller besluta om förebyggande åtgärder.

Skälen för regeringens förslag: Provtagningslagen innehåller i dag bestämmelser om kartläggning och kontroll av smittsamma djursjukdomar samt bestämmelser om åtgärder för att hindra spridning av smittsamma djursjukdomar. Som ett komplement till de nu föreslagna epizooti- och zoonoslagarna bör en ändring i provtagningslagen göras. Provtagningslagen bör utvidgas till att kunna tillämpas även på de smittämnen hos djur som inte ger upphov till sjukdom hos djur, men väl hos människa. Det främsta syftet med denna ändring är att lagen skall kunna göra det möjligt att kartlägga och erhålla kunskap om dessa smittämnen för att de så småningom eventuellt skall kunna omfattas av zoonoslagens bestämmelser om kontroll- och bekämpningsåtgärder. Lagen kan med denna ändring användas för serologiska undersökningar i form av stickprov i hela popu-

lationer. Med hjälp av sådana undersökningar erhålls kunskap och information som kan utgöra ett viktigt beslutsunderlag för framtiden.

Regeringen anser vidare att det är av yttersta vikt att vissa allmänna förebyggande åtgärder vidtas i fråga om de sjukdomar och smittämnen som kommer att omfattas av provtagningslagen. Det är viktigt att risken för att människor smittas av zoonoser minimeras. Sådana riskbeteenden i djurhållningen som typiskt sett ökar risken för smitta mellan djur eller från djur till människa bör kunna regleras. En sådan reglering motiveras av förekomsten av zoonoser generellt. Det bemyndigande som redan finns i lagen att föreskriva eller besluta om åtgärder för att hindra smittspridning bör byggas ut till att gälla åtgärder som särskilt tar sikte på att förebygga smittspridning till människor. Därför föreslås att det i provtagningslagen införs en bestämmelse om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om förebyggande åtgärder. För att uppnå överensstämmelse med epizooti- och zoonoslagen bör det också i provtagningslagen finnas en bestämmelse om anmälnings- och rapporteringsskyldighet för en veterinär eller den som är ansvarig för det laboratorium där sjukdom eller smittämne hos djur konstaterats. Eftersom en sådan skyldighet inte lämpligen kan åläggas beträffande alla djursjukdomar på vilka lagen tillämpas bör det ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om när och hur skyldigheten skall iakttas.

7 Ekonomiska konsekvenser

Den föreslagna epizootilagen innebär att staten inte längre kommer att lämna full ersättning till den som på grund av myndighets beslut enligt lagen drabbats av produktionsbortfall. Med avseende på flertalet av de sjukdomar som omfattas av lagen kommer hälften av produktionsbortfallet att ersättas. Ytterligare ett antal regler införs som kan leda till begränsningar i statens ersättningsåtagande. Lagen ger även möjlighet att avbryta en påbörjad bekämpning under vissa förutsättningar.

Det förhållandet att ersättning i vissa fall kommer att lämnas med ett reducerat belopp innebär att djurägarna får bära en större del av kostnadsansvaret för bekämpningen jämfört med vad fallet är i dag. Möjligheten att avbryta en bekämpning innebär att myndigheterna efter ett sådant beslut inte längre kan fatta några ersättningsgrundande beslut enligt lagen.

I zoonoslagen föreslås att vissa nya arbetsuppgifter tillförs främst Jordbruksverket och i viss mindre mån även länsstyrelserna. Det är bl.a. fråga om nya tillsynsuppgifter. Detta kan komma att innebära ett ökat resursbehov för främst Jordbruksverket. Verkets arbetsbörda kan å andra sidan tänkas minska i den mån schabloner kan tillämpas vid bestämmande av ersättning enligt den föreslagna epizootilagen.

8.1 Förslag till epizootilag

Inledande bestämmelser

1 §

I paragrafen anges lagens tillämpningsområde genom en allmän beskrivning av de sjukdomar lagen gäller. Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 § i den nuvarande epizootilagen med det undantaget att i den nya lydelsen preciseras när en djursjukdom skall anses vara allmänfarlig. Som framgår av den allmänna motiveringen vidgas tillämpningsområdet något i den nya lagen. De sjukdomar som avses anges i verkställighetsföreskrifter.

De sjukdomar för vilka EG har en tvingande bekämpningslagstiftning bör omfattas av epizootilagen.

Med undantag för bestämmelser som särskilt tar sikte på husdjur eller djur i fångenskap gäller lagen alla djur, även djur i vilt tillstånd.

2 §

Paragrafen anger vad den enskilde har att göra om han har anledning misstänka att en epizootisk sjukdom har drabbat djur i hans vård.

Paragrafen motsvarar 2 § i den nuvarande lagen vad avser anmälningskyldigheten.

I andra stycket har införts en skyldighet för den som har djuren i sin vård att göra vad som rimligen kan begäras för att förhindra eller begränsa smittspridning. Denna skyldighet åligger den enskilde endast inledningsvis, till dess ett besked av en veterinär föranleder något annat. Genom bestämmelsen genomförs artikel 4.3 i rådets direktiv 92/119/EEG av den 17 december 1992 om införande av allmänna gemenskapsåtgärder för bekämpning av vissa djursjukdomar och särskilda åtgärder mot vesikulär svinsjuka. De åtgärder som kan bli aktuella är isolering av djur och liknande åtgärder som inte kan vänta. Föreskrifter får meddelas som preciserar skyldigheterna.

3 §

Paragrafen anger vad en veterinär har att göra när han har anledning misstänka att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat.

Paragrafens första stycke motsvarar 3 § i den nuvarande epizootilagen vad gäller veterinärens skyldighet att omedelbart göra en undersökning för att fastställa sjukdomens art. Även bestämmelsen att den som har djuren i sin vård är skyldig att tåla det intrång och underkasta sig de åtgärder samt lämna den hjälp som behövs för undersökningen har sin motsvarighet i nuvarande 3 § första stycket. Bestämmelsen i nuvarande lag om att insjuknat djur får avlivas utan ägarens samtycke har vidgats till att gälla djur som misstänks vara smittat. I första stycket finns också en bestäm-

melse om att veterinären utöver att göra en undersökning skall göra vad som är nödvändigt för att förhindra att smitta sprids.

Bestämmelserna i andra stycket om veterinärens underrättelseskyldighet ersätter, såvitt avser epizootiska sjukdomar, de bestämmelser som i dag finns i förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion.

I tredje stycket klargörs att även den som är ansvarig för ett laboratorium, där ett fall av epizootisk sjukdom konstaterats, är skyldig att anmäla detta. Anmälningsskyldigheten omfattar således inte misstänkta fall. Bestämmelsen är tänkt att täcka de fall där analysarbetet vid ett laboratorium utförs av annan än en veterinär.

4 §

I paragrafen regleras vad en veterinär skall göra när han har grundad anledning anta att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat. En motsvarande bestämmelse finns i 4 § i nu gällande epizootilag.

Av första stycket följer att en veterinär skall besluta om spärrförklaring.

I andra stycket anges att ett beslut som fattas av en veterinär snarast skall underställas den myndighet som regeringen bestämmer. Myndigheten förutsätts vid sin prövning överväga i vad mån motstående intressen bör ges företräde framför åtgärder som förhindrar smittspridning. Genom en sådan kontroll av veterinärens beslut kan onödiga kostnader på grund av alltför omfattande spärrbeslut minskas och rättssäkerheten för den enskilde ökar. Med en sådan ordning finns inte behov av att en veterinärs beslut om spärrförklaring skall kunna överklagas.

5 §

Paragrafen motsvarar 5 § i gällande lag.

Första stycket reglerar vad myndigheten skall göra när det är klarlagt att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat. De åtgärder som skall vidtas motsvarar de som en veterinär skall vidta enligt 4 §. Myndigheten kan även besluta om andra begränsningar i hanteringen av djur eller varor.

Enligt andra stycket 1 skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer även föreskriva eller besluta om åtgärder inom områden som gränsar till områden där smitta förekommer. Genom bestämmelsen uppnås överensstämmelse med de EG-direktiv på området som innehåller bestämmelser om att s.k. skydds- och övervakningszoner skall inrättas runt en smittad fastighet vid utbrott av epizootisk sjukdom.

På inrådan av *Lagrådet* har paragrafens andra stycke utformats så att nödvändiga åtgärder kan genomföras med hjälp av såväl normföreskrifter som förvaltningsbeslut.

6 §

Paragrafen saknar motsvarighet i nuvarande lag.

Paragrafen ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i 4 och 5 §§.

Bemyndigandet gör det möjligt att i viss utsträckning anpassa de åtgärder som måste vidtas till den aktuella smittorisken. Det blir också möjligt att undanta en viss grupp av veterinärer från skyldigheten att spärrförklara

områden om grundad anledning finns att anta att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat. Det kan t. ex. gälla laboratoriepersonal som vid sitt arbete med analyser gör iakttagelser som tyder på att ett sjukdomsfall har inträffat. Det är inte rimligt att sådana veterinärer skall vara skyldiga att besluta om spärrförklaring. Det bör vara tillräckligt att den ansvarige för laboratoriet är skyldig att underrätta Jordbruksverket och länsstyrelsen enligt 3 §.

7 §

Paragrafen motsvarar 6 § i nuvarande lag.

Enligt första stycket skall beslut enligt 4 och 5 §§ upphävas av den myndighet som regeringen bestämmer så snart det blivit klarlagt att det inte längre finns förutsättningar för beslutet. Enligt gällande lag är det distriktsveterinären som skall upphäva beslut enligt 4 § och den myndighet som regeringen bestämmer som skall upphäva beslut enligt 5 §. Eftersom beslut enligt 4 § skall underställas en myndighets prövning blir det möjligt för myndigheten att samtidigt som man beslutar om smittförklaring upphäva spärrförklaringen. På så sätt undviks att de två besluten gäller samtidigt, vilket kan medföra oklarheter för den enskilde djurägaren.

8 §

Paragrafen motsvarar delvis 7 § i gällande lag.

I paragrafen anges vilka åtgärder regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva eller i det enskilda fallet besluta om för att förebygga eller bekämpa epizootiska sjukdomar.

De föreskrifter eller beslut som kan meddelas med stöd av bestämmelsen gäller inte bara åtgärder när ett fall av epizootisk sjukdom har konstaterats. Föreskrifterna kan också gälla åtgärder i förebyggande syfte.

Punkterna 1 och 3 är åtgärder som syftar till att få bort djur och annat som kan sprida smitta. Det är följaktligen fråga om smittrening i vid mening. Punkten 4 tar sikte på vad man vanligen avser med uttrycket smittrening. Det är fråga om bl.a. rengöring och desinficering av djurstallar och andra utrymmen som kan utgöra smitthärdar.

Punkten 2 avser friska djur. För att hindra att dessa djur bidrar till att smitta sprids kan slakt eller avlivning ske exempelvis i besättningar runt en smittad gård. Att köttet används för konsumtion är inte någon förutsättning för att slakt eller annan avlivning skall få ske.

Enligt punkten 3 får föreskrifter eller beslut meddelas om oskadliggörande av döda djur och produkter av djur samt avfall och annat material som kan sprida smitta. Bestämmelsen innebär en utvidgning av nuvarande bemyndigande så till vida att avfall och annat material som kan sprida smitta har tillkommit. Oskadliggörande av produkter av djur avser inte bara destruktion utan även oskadliggörande genom kokning och liknande åtgärder.

Punkten 7 omfattar djurhållning. Det kan vara fråga om att hundar skall hållas kopplade eller att djur inte får vistas ute utan tillsyn.

Punkten 8 avser begränsningar eller andra villkor vad gäller hanteringen av djur. Möjligheten att i föreskrifter eller i ett enskilt fall besluta om begränsningar i eller villkor för hanteringen av djur är en nyhet i förhål-

lande till nuvarande lag. Det kan t.ex. bli fråga om förbud mot eller villkor för att delta i utställnings- och tävlingsverksamhet.

Punkten 11 avser främst oskadliggörande av insekter. Även annan skadedjursbekämpning i och kring djurutrymmen kan bli aktuell som en åtgärd för att hindra smittspridning. Det kan t.ex. gälla bekämpning av råttor.

Genom punkterna 6, 10, 11 och 12 uppnås överensstämmelse med de EG-direktiv som finns på området.

9 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 § i gällande lag.

Paragrafen anger vilka som efter beslut av myndighet som regeringen bestämmer skall ställa lokal, redskap och annan utrustning samt arbetskraft till förfogande för att förebygga och bekämpa epizootiska sjukdomar. Den materiel som främst kommer att behövas är grävmaskiner och utrustning för smittrening.

Begreppet epizootislakt används inte längre. Innehavare av slakteriinrättning är skyldig att utföra slakt eller annan avlivning också av djur som är eller misstänks vara smittade. I dag gäller skyldigheten bara friska djur. Vissa djursjukdomar, t.ex. BSE, innebär att djuren inte kan avlivas vid vanliga slakterier utan måste destrueras vid särskilda anläggningar. Av det skälet har den skyldighet som i dag åvilar innehavare av slakterier vidgats till att gälla också innehavare av bearbetningsanläggningar. Paragrafen har utformats efter förslag av *Lagrådet*.

10 §

Paragrafen saknar motsvarighet i nuvarande epizootilag.

Paragrafen ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer en möjlighet att besluta att bekämpningen skall upphöra om det blivit klarlagt att en epizootisk sjukdom inte längre kan bekämpas med rimliga insatser.

Bekämpningsreglerna i epizootilagen syftar till att utrota sjukdomen i landet. Sålunda skall bekämpningen pågå till dess landet är fritt från sjukdomen. För de fall där det trots stora bekämpningsinsatser står klart att det målet inte kan nås bör en möjlighet finnas att avbryta bekämpningen. Omfattas sjukdomen av EG:s bekämpningslagstiftning kan dock inte en svensk myndighet besluta om ett sådant avbrott, om inte ett motsvarande beslut först fattas inom EU.

Tillsyn

11 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 9 § i gällande lag.

Tillsynsbestämmelsen har utformats med hänsyn till att bemyndigandena i 8 § inte bara avser föreskrifter utan också beslut i enskilda fall.

12 §

Paragrafen motsvarar delvis 9 § i gällande lag.

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens rättigheter vid tillsynen. De befogenheter som tillkommer tillsynsmyndigheterna tillkommer också EG:s institutioner och av institutionerna utsedda inspektörer och experter. Bestämmelsen behövs för att genomföra de EG-direktiv som finns på området.

13 §

Paragrafen motsvarar delvis 9 § i gällande lag.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillsynsmyndighetens möjligheter att meddela förelägganden eller förbud som behövs för att lagen eller föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen skall efterlevas. Tillsynsmyndigheten får dessutom möjlighet att sätta ut vite och besluta om rättelse på bekostnad av den som inte fullgör sina skyldigheter. Enligt gällande lag tillkommer dessa befogenheter enbart länsstyrelsen.

14 §

Paragrafen motsvarar 13 § i den nuvarande lagen.

Ersättning

15 §

Gällande bestämmelser om rätt till ersättning finns i 10 § epizootilagen.

Den föreslagna paragrafen innehåller bestämmelser om den ersättning som lämnas till den som på grund av föreskrifter eller beslut drabbats av kostnader eller förluster. Efter påpekande av *Lagrådet* har paragrafen formulerats så att det framgår att grund för ersättning kan vara en föreskrift meddelad med stöd av lagen eller ett beslut enligt en sådan föreskrift eller enligt lagen.

I första stycket finns en uppräknning av de kostnader och förluster som staten lämnar ersättning för. Uttrycket kostnad eller förlust genom intrång i näringsverksamhet i gällande lag har ersatts med begreppen produktionsbortfall och kostnader på grund av saneringsåtgärder. Någon ändring i sak är inte avsedd. I förhållande till nuvarande lag har ett förtydligande skett i och med att det nu uttryckligen anges att ersättning lämnas för kostnader för saneringsåtgärder. Beträffande principerna för att bestämma vad som skall vara ersättningsgillt hänvisas till den allmänna motiveringen.

Andra stycket anger ersättningens storlek.

Tredje stycket innehåller en möjlighet för regeringen att föreskriva om full ersättning för produktionsbortfall vid utbrott av särskilt allvarliga epizootiska sjukdomar.

16 §

Bestämmelser om jämkning av ersättningen återfinns i 10 § i den nu gällande lagen.

Bestämmelsen anger i vilka fall det finns anledning till jämkning. För att markera vikten av att omedelbart anmäla misstanke om en epizootisk sjukdom kan jämkning ske om den ersättningsberättigade avsiktligt eller

genom vårdslöshet, som inte behöver vara grov, själv har medverkat till kostnaden eller förlusten.

För att skapa ett ekonomiskt incitament för den enskilde djurägaren att samarbeta med myndigheterna vid bekämpning av en epizootisk sjukdom har ytterligare en grund för jämkning införts. Ersättningen kan jämkas även för det fall den ersättningsberättigade vägrar att efterkomma ett beslut enligt lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter. De beslut som avses är t. ex. beslut om avlivning av djur och beslut om transportförbud. Bestämmelsen inverkar inte på den enskildes rätt att överklaga beslut och begära inhibition.

17 §

Paragrafen saknar motsvarighet i gällande lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela ersättningsföreskrifter i tre avseenden.

Enligt punkt 1 får föreskrifter meddelas om att ersättning inte lämnas för kontrollåtgärder eller förebyggande åtgärder som vidtas enligt lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter. De förebyggande åtgärder som avses kan vara generella åtgärder som syftar till att hindra ett utbrott av epizootiska sjukdomar i landet eller som hindrar spridning av en redan inträffad sjukdom. Det kan avse förbud mot utfodring av djur med matavfall som härrör från internationella transporter eller mot besök i djurbesättningar av personer som kommer direkt från ett område där epizootisk smitta förekommer. För vissa sjukdomar kan åtgärder av mer ingripande natur bli aktuella, såsom regler för livdjurshandeln. Det rör sig om sådana sjukdomar där spridningstakten är något lägre och där generella åtgärder i form av kontrollprogram är av stort värde för att kunna bekämpa sjukdomen. De sjukdomar som avses saknar därtill normalt internationell reglering och Sveriges möjligheter att skydda sig mot sjukdomen genom gränsskydd och liknande är mycket begränsade. Det finns därmed en beaktansvärd risk för att sjukdomen förs in i landet genom import av djur eller djurprodukter och att den inhemska handeln bidrar till att smittan sprids.

De kontrollåtgärder som avses är främst sådana som framgår av EG:s regler om regionalisering och zonindelning. Genom sådana åtgärder får medborgarna tåla viss inskränkning i rörelsefriheten. Det kan bl.a. gälla restriktioner för handeln liksom för utställnings- och tävlingsverksamheten.

Bestämmelsen ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att för varje åtgärd bestämma om den eller de som beslutet riktar sig mot skall ges ersättning för sina kostnader eller förluster. Frågan om en förebyggande åtgärd eller kontrollåtgärd skall berättiga till full ersättning, viss ersättning eller ingen ersättning alls får avgöras efter en bedömning av åtgärdens syfte och det intrång i den enskildes verksamhet som blir följden.

Enligt punkt 2 får föreskrifter meddelas om visst högsta ersättningsgrundande värde för avlivade husdjur eller för husdjur som dött till följd av skyddsypning eller annan behandling. Vissa djur betingar mycket höga värden, t. ex djur av vissa ovanliga raser. Avlivning av sådana djur

medför mycket stora kostnader för staten och det är ofta svårt att på ett rättvist sätt värdera djuret. En föreskrift som meddelas med stöd av myndigandet skall således ange det högsta värde som kan läggas till grund för den ersättning som lämnas för nötkreatur, svin o.s.v. Föreskrifter om visst högsta ersättningsgrundande värde får också avse kostnad med anledning av saneringsåtgärder. Det blir därigenom möjligt att begränsa ersättningen för embryon, sperma och ägg avsedda för reproduktion som förstörts vid sanering. På samma sätt som djur av vissa raser kan sådana ägg och sperma representera mycket höga värden. Bestämmelsen har formulerats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Enligt punkt 3 får det föreskrivas att ersättning för kostnad med anledning av saneringsåtgärder och för produktionsbortfall får lämnas enligt en viss angiven schablon. Bestämmelsen har tillkommit för att möjliggöra en förenkling av den administrativa hanteringen av ersättningsärendena enligt lagen. En schablonberäkning skall komma i fråga endast när det är fråga om hantering av ett stort antal ersättningsanspråk. Effektivitet i hanteringen uppnås därmed och snabbare utbetalningar av ersättningsbeloppen kan ske. Schablonens närmare utformning får avgöras med hänsyn till den berörda produktionen och sjukdomens karaktär. Frågan om bestämmande av ersättning enligt en schablon har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 4.4).

18 §

Paragrafen motsvarar tredje och fjärde styckena i 10 § gällande epizootilag.

19 §

Paragrafen motsvarar 11 § gällande lag.

Straff

20 §

Bestämmelser om straff finns i 12 § gällande lag.

Paragrafen har fått sin slutliga utformning efter påpekanden från *Lagrådet*.

Straffskalan har vidgats till att förutom böter också omfatta fängelse i högst ett år. En skärpning är motiverad av att det är av synnerlig vikt att lagstiftningens bestämmelser till fullo följs. Konsekvenserna vid utbrott av en epizootisk sjukdom är mycket allvarliga och kostsamma. Avsikten med straffskärpningen är inte att åstadkomma en allmänt strängare bedömning av brott mot bestämmelserna, utan att skapa utrymme för att vid straffmätning och påföljdsbestämning fullt ut kunna beakta försvärande omständigheter. Ringa fall skall inte längre leda till straffansvar.

21 §

Bestämmelser om överklagande finns i 14 § gällande lag.

De åtgärder som en veterinär vidtar med stöd av 3 § utgör s.k. faktiska handlingar. Några förvaltningsbeslut fattas inte med stöd av paragrafen. Följaktligen omfattas bestämmelserna i 3 § inte av överklaganderegeln i förevarande paragraf. Veterinärens beslut enligt 4 § blir utan något överklagande föremål för överprövning. På inrådan av *Lagrådet* har för tydlighets skull i paragrafen införts en regel om att en veterinärs beslut enligt 4 § inte kan överklagas.

Övergångsbestämmelser

Enligt punkt 2 skall den äldre lagen tillämpas om en bekämpning har inletts med stöd av den lagen innan den nya lagen har trätt i kraft. Om man före den 1 oktober 1999 har beslutat att spärrförklara en gård med stöd av 4 § i den nuvarande epizootilagen skall den lagens bekämpnings- och ersättningsregler tillämpas såvitt gäller den ifrågavarande gården.

8.2 Förslag till zoonoslag

Inledande bestämmelser

1 §

Paragrafen anger lagens tillämpningsområde.

Lagen föreslås omfatta sjukdomar och smittämnen hos djur. Gemensamt för sjukdomarna och smittämnen är att de är zoonoser, dvs. de skall på ett naturligt sätt kunna överföras från djur till människa eller tvärtom. Sjukdomar eller smittämnen som kan överföras till människa enbart på experimentell väg omfattas således inte. De sjukdomar och smittämnen som avses orsakar i allmänhet sjukdom hos människa. Lagen omfattar inte sådana zoonoser som hör till de epizootiska sjukdomarna. En zoonos är en sjukdom eller ett smittämne som normalt finns i landet och det saknas i princip realistiska möjligheter till utrotning. Samhällets åtgärder skall syfta till att förebygga och begränsa förekomsten av de zoonoser som omfattas av lagen.

Endast de sjukdomar eller smittämnen om vilka det finns tillräckliga kunskaper för en effektiv kontroll och bekämpning skall omfattas av lagen. Zoonoserna skall anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I fråga om zoonoser för vilka det ännu inte finns tillräckliga kunskaper för effektiva kontroll- och bekämpningsåtgärder finns bestämmelser om kontroll och förebyggande åtgärder i lagen (1992:1683) om provtagning på djur m.m.

I paragrafen har efter förslag av *Lagrådet* införts en erinran om att det finns särskilda föreskrifter om ersättning. Avsikten är att sådana föreskrifter skall meddelas i form av en regeringsförordning.

Förebyggande åtgärder och bekämpning

2 §

Paragrafen, som fått sin slutliga utformning efter förslag av *Lagrådet*, motsvarar 2 § lagen (1983:738) om bekämpande av salmonella hos djur.

Syftet med bestämmelsen om obligatorisk provtagning är att förhindra att sjukdomar eller smittämnen får fäste i djurbesättningar. Genom kontroller i olika led blir det möjligt att följa utvecklingen och vidta de bekämpningsåtgärder som behövs för att hindra att smitta överförs till människor.

I förhållande till lagen om bekämpande av salmonella hos djur har bestämmelsen utökats till att kunna omfatta också annan sjukdom eller annat smittämne än salmonella. Bestämmelsen omfattar dessutom alla djurslag.

3 §

Paragrafen anger vad en veterinär har att göra när han har anledning misstänka att ett fall av zoonos har inträffat.

Bestämmelser om veterinärs anmälningsplikt finns i dag i förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion.

Paragrafens första stycke överensstämmer i huvudsak med 3 § första stycket i förslaget till ny epizootilag.

I andra och tredje styckena anges vilka myndigheter och andra som en veterinär skyndsamt skall underrätta. Först om ett fall av zoonos konstaterats skall en större krets underrättas. Detta i syfte att undvika att ännu inte bekräftade misstankar får stor spridning.

I fjärde stycket klargörs att även den som är ansvarig för ett laboratorium, där ett fall av zoonos konstaterats, är skyldig att anmäla sjukdomsfallet. Anmälningsplikten omfattar således inte misstänkta fall. Bestämmelsen är tänkt att täcka de fall där analysarbetet vid ett laboratorium utförs av annan än en veterinär.

4 §

Paragrafen saknar motsvarighet i lagen om bekämpande av salmonella hos djur.

Paragrafen innehåller bemyndigande för den myndighet som regeringen bestämmer att genomföra smittutredningar för att klarlägga huruvida djur är bärare av smitta eller inte. Smittutredningens syfte är att på gårdsnivå fastställa smitta eller smittfrihet hos djur för att därigenom fastställa på vilka vägar som en smitta har spridits. Bestämmelsen saknar koppling till de egentliga kontroll- och bekämpningsåtgärderna. Paragrafen gör det möjligt att även undersöka gödsel, ägg, mjölk, eller andra djurprodukter samt andra föremål som kan bära på smitta. Som exempel på sådana andra föremål kan nämnas inventarier i och omkring djurutrymmena samt fasta installationer som t. ex. vattenbrunnar och fodersilor.

Paragrafen motsvarar delvis 1 § lagen om bekämpande av salmonella hos djur.

I paragrafen anges vilka åtgärder regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva eller i det enskilda fallet besluta om för att förebygga eller bekämpa zoonoser. De åtgärder som kan vidtas överensstämmer i huvudsak med bestämmelserna i förslaget till ny epi-zootilag.

Punkterna 1–2 anger de åtgärder som får vidtas med avseende på djur samt på djurprodukter, avfall och annat material som kan sprida smitta. Som en följd av *Lagrådets* synpunkter på bestämmelsen i punkt 1 har denna utformats så att någon annan begränsning inte skall gälla än att djur får slaktas eller på annat sätt avlivas i de fall det behövs för att förebygga eller bekämpa zoonoser. Därmed kommer bestämmelsen att överensstämma med formuleringen i lagen om bekämpande av salmonella. Oskadliggörande av produkter av djur avser inte bara destruktion utan även oskadliggörande i form av kokning och liknande åtgärder.

Enligt punkt 6 kan föreskrifter eller beslut i det enskilda fallet gälla djurhållningen. Ett exempel kan vara att reglera djurhållningen genom att förbjuda att djur hålls i anslutning till badsjöar eller badplatser vid kusten för att förhindra att människor smittas av förorenat vatten.

Punkt 7 avser föreskrifter eller beslut om begränsningar i eller villkor för hanteringen av djur eller produkter av djur och andra varor. ”Produkter av djur” har lagts till i förtydligande syfte efter påpekande av *Lagrådet*. Som exempel på sådana föreskrifter kan nämnas bestämmelser som reglerar eller uppställer villkor för spridning av gödsel på vall i syfte att förhindra att djur smittas av kontaminerad gödsel.

Punkt 7 omfattar också åtgärder om begränsningar i eller villkor för kontakter mellan djur och människor. Som exempel kan nämnas bestämmelser som förbjuder eller ställer upp villkor för djurparker eller liknande anläggningar att låta människor ha direkt kontakt med apor eller andra djur.

Punkt 10 avser oskadliggörande av skadedjur, varvid främst avses åtgärder med avseende på insekter. Även annan skadedjursbekämpning i och kring djurtrymmen kan bli aktuell.

Enligt punkt 11 får föreskrifter eller beslut meddelas om vad den som är ansvarig för ett laboratorium skall iaktta i fråga om rapportering med anledning av genomförda analyser. Det som avses är regelbundna sammanställningar av analyser avseende vissa zoonotiska agenser. Bestämmelsen genomför artikel 4 d i rådets direktiv 92/117/EEG av den 17 december 1992 om skyddsåtgärder mot specifika zoonoser och zoonotiska agenser hos djur och animaliska produkter för att förhindra utbrott av livsmedelsburna infektioner och förgiftningar.

Punkt 12 ger möjlighet att föreskriva eller meddela beslut om andra åtgärder som är nödvändiga för att effektivt kunna förebygga och bekämpa zoonoser. Denna bestämmelse motiveras av svårigheterna att beträffande olika sjukdomar eller smittämnen veta vilka åtgärder som kan bli nödvändiga att vidta. En möjlighet till viss nödvändig flexibilitet måste därför finnas.

6–7 §§

Paragraferna motsvarar i huvudsak bestämmelserna i 5 § lagen om bekämpande av salmonella hos djur.

Med stöd av bemyndigandena kan Jordbruksverket föreskriva eller besluta om att det skall ankomma på främst länsstyrelsen och, i viss begränsad utsträckning, enskilda veterinärer att besluta om åtgärder för att förebygga, kontrollera eller bekämpa en zoonos.

Tillsyn

8 §

Bestämmelser om tillsyn finns i 3–5 §§ lagen om bekämpande av salmonella hos djur. Enligt den lagen utövas tillsynen över efterlevnaden av beslut av en veterinär.

Enligt zoonoslagen är huvudregeln att tillsynen skall utövas av Jordbruksverket och länsstyrelserna. Enligt förevarande paragraf blir det möjligt för Jordbruksverket att överlåta viss tillsyn till en veterinär.

9 §

Paragrafen reglerar tillsynsmyndighetens rättigheter vid tillsynen. För att genomföra EG:s zoonosdirektiv ges EG:s institutioner och av institutionerna utsedda inspektörer och experter samma befogenheter som tillsynsmyndigheterna.

10 §

Paragrafen motsvarar i huvudsak 4 § lagen om bekämpande av salmonella hos djur.

11 §

Paragrafen motsvarar 4 § tredje stycket lagen om bekämpande av salmonella hos djur.

Straff

12 §

Bestämmelser om straff finns i 6 § lagen om bekämpande av salmonella hos djur.

Straffskalan har vidgats till att förutom böter också omfatta fängelse i högst ett år. Skärpningen är motiverad av att det är av synnerlig vikt att lagstiftningens bestämmelser till fullo följs. Konsekvenserna vid en zoonos kan vara mycket allvarliga och kostsamma samt innebära ett stort lidande för de människor som drabbas av sjukdom. Ringa fall skall inte leda till straffansvar.

13 §

Bestämmelser om överklagande finns i 7 § lagen om bekämpande av salmonella hos djur.

Tredje stycket har införts efter påpekande från *Lagrådet*.

Övergångsbestämmelser

Bestämmelsen i punkten 2 innebär att lagen om bekämpande av salmonella hos djur skall tillämpas också efter ikraftträdandet av zoonoslagen om bekämpningen har inletts med stöd av den äldre lagen (se författningskommentaren till övergångsbestämmelserna till epizootilagen).

8.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1683) om provtagning på djur m.m.

Prop. 1998/99:88

1 §

Genom ändringen i paragrafens första stycke har lagens tillämpningsområde utvidgats till att omfatta även åtgärder för att förebygga spridning av smittsamma djursjukdomar.

Bestämmelsen i paragrafens andra stycke är ny och har tillkommit för att i lagen inledningsvis förklara att vad som sägs i lagen om djursjukdomar gäller även förekomsten av smittämnen hos djur. Bestämmelsen har utformats efter förslag av *Lagrådet*. De smittämnen som avses är de som inte ger upphov till sjukdom hos djur, men väl hos människa.

3 a §

Regler om anmälningsskyldighet för veterinärer finns i dag i förordningen (1971:810) med allmän veterinärinstruktion.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande att meddela föreskrifter om anmälnings- och rapporteringsskyldighet för veterinärer och ansvariga för laboratorier. Rapporteringsskyldigheten, som införts efter påpekande från *Lagrådet*, avser regelbundna sammanställningar av analyser av zoonotiska agenser. Bestämmelsen gör det möjligt att genomföra artikel 4 d i rådets direktiv 92/117/EEG såvitt avser zoonoser som inte omfattas av den föreslagna zoonoslagen. Bestämmelser om anmälningskyldighet för den som håller djur finns i 4 §.

4 a §

Bemyndigandet i paragrafen har vidgats till att omfatta föreskrifter och beslut som syftar till att förebygga spridning av smittsamma djursjukdomar. Bemyndigandet skall också kunna avse föreskrifter eller beslut om villkor för hantering av djur eller djurprodukter och kontakter mellan djur och människor.

Som exempel på föreskrifter med avseende på begränsningar i eller villkor för hanteringen av djur eller produkter av djur och andra varor kan nämnas bestämmelser som reglerar hanteringen av gödsel i syfte att förhindra att djur smittas av kontaminerad gödsel. Ett annat exempel kan vara att förbjuda att djur hålls i anslutning till badsjöar eller badplatser vid kusten i syfte att förhindra att människor smittas genom att stränder eller vattnet blir förorenat.

Som exempel på begränsningar i eller villkor för kontakter mellan djur och människor kan nämnas bestämmelser som förbjuder eller uppställer villkor för djurparker eller liknande anläggningar att låta människor ha direkt kontakt med apor eller andra djur.

11 §

En upplysning om ett besluts omedelbara verkan har tagits in i paragrafen.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 1998/99:88
Bilaga 1

Efter remiss har yttranden över Statens jordbruksverks rapport 1997:11 om översyn av epizootilagstiftningen avgetts av Hovrätten för västra Sverige, Kammarrätten i Jönköping, Smittskyddsinstitutet, Socialstyrelsen, Folkhälsoinstitutet, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Statens livsmedelsverk, Fiskeriverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Naturvårdsverket, Svenska kommunförbundet, Svenska jägareförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Fiskhälsan AB, Fåravelsförbundet, smittskyddskommittén (S 1996:07), Svensk Fågel, Svenska Djurhälsovården, Svenska Kennelklubben, Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges veterinärförbund, Slakteriförbundet, Mejerierna (numera Svensk Mjök), Vattenbrukarnas riksförbund.

Familjejordbrukarnas riksförbund, Föreningen Gutefåret, Jägarnas riksförbund, Svensk fjäderfäkötsel, Svensk husdjursskötsel, Svenska djurparksföreningen och Svenska livsmedelsarbetareförbundet har avstått från att avge yttrande.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 1998/99:88
Bilaga 2

Efter remiss har yttranden över Statens jordbruksverks rapport 1998:10 om salmonella och andra zoonoser hos djur avgetts av Hovrätten för Västra Sverige, Kammarrätten i Jönköping, Smittskyddsinstitutet, Folkhälsoinstitutet, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Sveriges lantbruksuniversitet, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Naturvårdsverket, Göteborgs kommun, Skövde kommun, Falu kommun, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Fåravelsförbundet, Smittskyddskommittén (S 1996:07), Svensk Fågel, Svenska Djurhälsovården, Svenska Kennelklubben, Sveriges veterinärförbund, Slakteriförbundet, Mejerierna (numera Svensk Mjölk).

Dessutom har yttrande inkommit från försäkringsbolaget AGRIA.

Socialstyrelsen, Statens livsmedelsverk, Helsingborgs kommun, Söderhamns kommun, Svenska jägareförbundet, Fiskhälsan AB, Blandrasföreningen BLANDIS riksförbund och Vattenbrukarnas riksförbund har avstått från att avge yttrande.

Förslag till epizootilag

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag gäller sådana allmänfarliga djursjukdomar som kan spridas genom smitta bland djur eller från djur till människa (epizootiska sjukdomar).

Med allmänfarliga sjukdomar avses i denna lag sådana sjukdomar som kan utgöra ett allvarligt hot mot människors eller djurs hälsa eller medföra stora ekonomiska förluster för samhället.

De epizootiska sjukdomarna anges i verkställighetsföreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Om bekämpning av salmonella och vissa andra zoonoser hos djur finns bestämmelser i zoonoslagen (0000:000).

Förebyggande åtgärder och bekämpning

2 § Den som har anledning misstänka att en epizootisk sjukdom har drabbat djur i hans vård skall omedelbart anmäla detta till distriktsveterinären eller annan veterinär.

Till dess ett besked av en veterinär föranleder något annat, skall den som har djuren i sin vård göra vad som rimligen kan begäras för att förhindra eller begränsa smittspridning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad den enskilde skall göra.

3 § Om en veterinär har anledning misstänka att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat, skall han omedelbart göra en undersökning för att fastställa sjukdomens art och i övrigt göra vad som är nödvändigt för att förhindra att smitta sprids. Den som har djuren i sin vård är skyldig att tåla det intrång och underkasta sig de åtgärder samt lämna den hjälp som behövs för undersökningen. Om det är nödvändigt för undersökningen, får ett djur som misstänks vara smittat avlivas utan ägarens samtycke.

Veterinären skall skyndsamt underrätta Statens jordbruksverk och länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall utan dröjsmål underrätta Statens veterinärmedicinska anstalt, distriktsveterinären och den eller de kommunala nämnder som utför uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet. Om det är fråga om en epizootisk sjukdom hos fisk, skall också Fiskeriverket underrättas och om misstanken gäller sådan epizootisk sjukdom som kan överföras till människor även Statens livsmedelsverk, Smittskyddsinstitutet och smittskyddsläkaren.

Det som sägs om veterinär i andra stycket gäller också den som är ansvarig för det laboratorium där ett fall av epizootisk sjukdom konstaterats.

Prop. 1998/99:88
Bilaga 3

4 § Om en veterinär har grundad anledning att anta att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat, skall veterinären, i den utsträckning som behövs för att motverka smittspridning, besluta om förbud mot att besöka eller lämna eller utföra transporter till eller från det område där sjukdomsfallet inträffat eller där smitta annars kan antas förekomma (spärrförklaring).

Ett sådant beslut skall snarast underställas den myndighet som regeringen bestämmer. Myndigheten skall snarast pröva om beslutet skall fortsätta att gälla.

5 § Om det är klarlagt att ett fall av epizootisk sjukdom har inträffat, skall den myndighet som regeringen bestämmer besluta om förbud enligt 4 § för de områden där smitta förekommer, eller om andra begränsningar i hanteringen av djur eller varor, allt i den utsträckning som behövs för att motverka smittspridning (smittförklaring).

Under samma förutsättningar skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta om

1. förbud mot transporter av djur eller varor till, från eller inom områden som gränsar till områden där smitta förekommer eller om andra begränsningar i hanteringen av djur eller varor inom sådana angränsande områden, och
2. förbud mot tillträde till vissa djurstallar eller andra anläggningar där djur hålls (tillträdesförbud).

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från bestämmelserna i 4 och 5 §§.

7 § Beslut enligt 4 eller 5 §§ skall upphävas av den myndighet som regeringen bestämmer så snart det blivit klarlagt att det inte längre finns förutsättningar för beslutet.

8 § För att förebygga eller bekämpa epizootiska sjukdomar får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om

1. slakt eller annan avlivning av djur som är eller misstänks vara smittade eller kan sprida smitta,
2. slakt eller annan avlivning av andra djur,
3. oskadliggörande av döda djur och produkter av djur samt av avfall och annat material som kan sprida smitta,
4. smittrening,
5. skyddssympning eller annan förebyggande behandling av djur,
6. undersökning av djur och produkter av djur i kontrollsyfte,
7. djurhållning,
8. begränsningar eller andra villkor vad gäller hanteringen av djur,
9. transporter av djur och varor,
10. journalföring i fråga om djur, produkter av djur och djurtransporter,

11. oskadliggörande av skadedjur som sprider smitta,
12. metoder för provtagning och analys.

Prop. 1998/99:88
Bilaga 3

9 § Efter beslut av den myndighet som regeringen bestämmer skall

1. innehavare av sådana slakteriinrättningar eller bearbetningsanläggningar som är ställda under offentlig kontroll ställa lokaler och utrustning till förfogande för sådan slakt eller avlivning som avses i 8 § 1 och 2,
2. innehavare av redskap eller annan utrustning som oundgängligen behövs för att förebygga eller bekämpa en epizootisk sjukdom tillhandahålla utrustningen,
3. personal vid slakteriinrättningar eller bearbetningsanläggningar som avses i 1 och de personer som handhar utrustning som avses i 2 delta i förebyggande åtgärder eller bekämpning enligt denna lag.

10 § Om det blivit klarlagt att en epizootisk sjukdom inte längre kan bekämpas med rimliga insatser, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta att bekämpningen skall upphöra.

11 § Regeringen får bemyndiga Jordbruksverket att i föreskrifter bestämma vilken myndighet som

1. beslut enligt 4 § skall underställas,
2. skall fatta beslut enligt 5 och 7–9 §§.

Tillsyn

12 § Den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter eller beslut utövas av Jordbruksverket. Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet.

13 § För tillsynen har tillsynsmyndigheten rätt att få tillträde till områden, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen för att där besiktiga djuren, göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också för EG:s institutioner och av institutionerna utsedda inspektörer och experter.

14 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite.

Om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt ett föreläggande, kan tillsynsmyndigheten besluta om rättelse på hans bekostnad.

15 § Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs för att denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter och beslut skall efterlevas.

Ersättning

Prop. 1998/99:88
Bilaga 3

16 § Staten skall ersätta den som på grund av beslut enligt denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter drabbas av

1. förlust på grund av att husdjur avlivas eller dör till följd av skyddssympning eller annan behandling,
2. kostnader på grund av saneringsåtgärder,
3. produktionsbortfall,
4. annan inkomstförlust än som avses i 3.

Ersättning för produktionsbortfall lämnas med femtio procent av den kostnad eller förlust som bortfallet medför. I övrigt lämnas full ersättning.

Full ersättning för produktionsbortfall lämnas vid utbrott av sådana särskilt allvarliga epizootiska sjukdomar som anges i föreskrifter meddelade av regeringen.

17 § Ersättning enligt denna lag kan jämkas om den ersättningsberättigade uppsåtligen eller genom vårdslöshet själv har medverkat till kostnaden eller förlusten. Detsamma gäller om den ersättningsberättigade vägrar att rätta sig efter en föreskrift eller ett beslut som har meddelats med stöd av lagen.

18 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att

1. ersättning inte lämnas för kontrollåtgärder eller förebyggande åtgärder som vidtas enligt lagen eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter,
2. till grund för ersättning för sådan förlust eller kostnad som anges i 16 § första stycket 1 eller 2 skall läggas ett visst högsta värde,
3. ersättning för kostnad eller förlust med anledning av saneringsåtgärder eller produktionsbortfall får lämnas enligt viss angiven schablon.

19 § Den som har deltagit i förebyggande åtgärder eller bekämpning enligt denna lag har rätt till ersättning av staten för arbete och tidspillan samt för resa och uppehälle.

Den som har ställt lokal eller utrustning till förfogande för de ändamål som anges i första stycket har rätt till ersättning av staten för sina kostnader och för förlorad avkastning eller nytta.

20 § Ansökan om ersättning skall göras hos Jordbruksverket inom sex månader från den dag då anspråket uppkom. Görs inte ansökan inom den angivna tiden är rätten till ersättning förlorad, om det inte finns särskilda skäl.

Straff

21 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. inte anmäler misstanke om epizootisk sjukdom enligt 2 § eller bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 §,

2. bryter mot ett beslut enligt 4 eller 5 § eller mot en föreskrift eller ett beslut som har meddelats med stöd av 8 §.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller vitesförbud enligt 14 § döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Innefattar ett brott som avses i första stycket 2 olovlig transport av djur eller varor skall sådan egendom förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Överklagande

22 § Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter meddelade med stöd av lagen skall gälla omedelbart, om inte något annat beslutas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1999 då epizootilagen (1980:369) skall upphöra att gälla.

2. Den äldre lagen gäller dock fortfarande i de fall där beslut enligt 4 § i den lagen har fattats före den 1 oktober 1999.

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag gäller sjukdomar och smittämnen hos djur som kan spridas naturligt från djur till människa och som inte är sådana epizootiska sjukdomar som omfattas av epizootilagen (0000:000) (zoonoser).

Lagen gäller dock endast sådana zoonoser som det finns tillräckliga kunskaper om för effektiv kontroll och bekämpning.

Zoonoserna anges i verkställighetsföreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I fråga om andra zoonoser än sådana som omfattas av denna lag, finns bestämmelser om kontroll och förebyggande åtgärder i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

Förebyggande åtgärder och bekämpning

2 § Den som yrkesmässigt håller djur skall, enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, i fråga om zoonoser

1. låta utföra och bekosta undersökningar av djur,
2. föra anteckningar och lämna uppgifter om verksamheten.

3 § Om en veterinär har anledning misstänka att ett fall av zoonos har inträffat, skall han omedelbart göra en undersökning för att fastställa sjukdomens eller smittämnets art och i övrigt göra vad som är nödvändigt för att förhindra att smitta sprids. Den som har djuren i sin vård är skyldig att tåla det intrång och underkasta sig de åtgärder samt lämna den hjälp som behövs för undersökningen.

Veterinären skall skyndsamt underrätta Statens jordbruksverk och länsstyrelsen. Länsstyrelsen skall utan dröjsmål underrätta smittskyddsläkaren.

Om ett fall av zoonos konstateras, skall länsstyrelsen skyndsamt underrätta Statens veterinärmedicinska anstalt, Statens livsmedelsverk, Smittskyddsinstitutet, smittskyddsläkaren, den eller de kommunala nämnder som utför uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet samt distriktsveterinären.

Det som sägs om veterinär i andra stycket gäller också den som är ansvarig för det laboratorium där ett fall av zoonos konstaterats.

4 § För att fastställa förekomst av eller frihet från en zoonos får den myndighet som regeringen bestämmer besluta om provtagning eller undersökning av djur och av djurprodukter eller andra föremål som kan bära på smitta.

5 § För att förebygga eller bekämpa zoonoser får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om

1. slakt eller annan avlivning av djur som kan sprida smitta,
2. oskadliggörande av döda djur och produkter av djur samt avfall och annat material som kan sprida smitta,
3. smittrening,
4. skyddssympning eller annan förebyggande behandling av djur,
5. undersökning av djur eller produkter av djur i kontrollsyfte,
6. djurhållning,
7. begränsningar eller andra villkor vad gäller hanteringen av djur eller varor eller såvitt avser kontakter mellan djur och människor,
8. transporter av djur och varor,
9. journalföring i fråga om djur, produkter av djur och djurtransporter,
10. oskadliggörande av skadedjur som sprider smitta,
11. metoder för provtagning och analys samt vad den som är ansvarig för ett laboratorium skall iaktta i fråga om rapportering med anledning av genomförda analyser,
12. andra åtgärder som är nödvändiga.

6 § Regeringen får bemyndiga Jordbruksverket att i föreskrifter bestämma vilken myndighet som skall fatta beslut enligt 4 och 5 §§.

Ett beslut i ett enskilt fall skall upphävas så snart det har konstaterats att det inte längre finns förutsättningar för beslutet.

7 § Den myndighet som regeringen bestämmer får överlåta åt en veterinär att besluta i enskilda ärenden enligt 4 och 5 §§.

Tillsyn

8 § Den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och med stöd av lagen meddelade föreskrifter eller beslut utövas av Jordbruksverket. Länsstyrelsen utövar tillsynen inom länet.

Tillsynen över efterlevnaden av beslut i enskilda fall enligt 4 eller 5 § får också utövas av en veterinär som utses av Jordbruksverket eller länsstyrelsen.

9 § För tillsynen har den som utövar tillsyn rätt att få tillträde till området, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen för att besiktiga djuren, göra undersökningar och ta prover.

Tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också för EG:s institutioner och av institutionerna utsedda inspektörer och experter.

10 § Tillsynsmyndigheten får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter eller beslut meddelade med stöd av lagen skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får tillsynsmyndigheten sätta ut vite.

Om någon inte fullgör sina skyldigheter enligt denna lag, enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen eller enligt ett föreläggande, kan tillsynsmyndigheten besluta om rättelse på hans bekostnad.

Prop. 1998/99:88
Bilaga 3

11 § Polismyndigheten skall lämna den hjälp som behövs för att denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter och beslut skall efterlevas.

Straff

12 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som med uppsåt eller av oaktsamhet

1. bryter mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 2 §,
2. bryter mot ett beslut eller en föreskrift som meddelats med stöd av 5 §,
3. vid fullgörande av uppgiftsskyldighet enligt 2 § 2 lämnar oriktiga uppgifter om något förhållande av betydelse, om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken.

I ringa fall skall inte dömas till ansvar.

Den som har överträtt ett vitesföreläggande eller vitesförbud enligt 10 § döms inte till ansvar enligt denna lag för en gärning som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Innefattar ett brott som avses i första stycket 3 olovlig transport av djur eller varor skall sådan egendom förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt. I stället för egendomen kan dess värde förklaras förverkat.

Överklagande

13 § Beslut av en enskild veterinär får överklagas hos Jordbruksverket.

Andra beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall gälla omedelbart, om inte något annat beslutas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1999 då lagen (1983:738) om bekämpande av salmonella hos djur upphör att gälla.

2. Den äldre lagen gäller dock fortfarande i de fall där sådant beslut om bekämpning som avses i 1 § i den lagen har fattats före den 1 oktober 1999.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

dels att 1, 4 a och 11 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Denna lag avser

1. kartläggning och kontroll av smittsamma djursjukdomar,
2. kontroll av vissa ämnen och rests substanser i djur och djurprodukter,
3. märkning och registrering av djur,
4. åtgärder för att hindra spridning av smittsamma djursjukdomar.

4. åtgärder för att *förebygga och* hindra spridning av smittsamma djursjukdomar.

Med djursjukdomar förstås i denna lag även smittämnen hos djur.

3 a §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en veterinär eller den som är ansvarig för ett laboratorium skall iaktta i fråga om skyldighet att anmäla misstänkta eller inträffade sjukdomsfall hos djur.

4 a §²

För att hindra spridning av smittsamma djursjukdomar får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om avlivning av djur, isolering av djur eller andra begränsningar i hanteringen av djur.

För att *förebygga och* hindra spridning av smittsamma djursjukdomar får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om

1. *avlivning av djur,*
2. *isolering av djur,*
3. *begränsningar eller andra villkor vad gäller hanteringen av djur eller djurprodukter eller såvitt*

¹ Senaste lydelse 1998:127.

² Senaste lydelse 1995:552.

avser kontakter mellan djur och människor.

Om bekämpning av epizootiska sjukdomar och *salmonella* finns särskilda bestämmelser.

Om bekämpning av epizootiska sjukdomar och *vissa zoonoser* finns särskilda bestämmelser.

11 §³

Beslut av en kommunal nämnd enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos länsstyrelsen.

Beslut som annan statlig myndighet än regeringen i enskilda fall meddelat enligt lagen eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall gälla omedelbart, om inte något annat beslutas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1999.

³ Senaste lydelse 1995:552.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1999-02-25

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lenander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 4 februari 1999 (Jordbruksdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. epizootilag,
2. zoonoslag,
3. lag om ändring i lagen (1992:1683) om provtagning på djur, m.m.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ylva Myhrberg.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till epizootilag

5 §

Det framstår i de fall som avses i andra stycket för Lagrådet som oklart, om man alltid kan genomföra nödvändiga åtgärder med hjälp av förvaltningsbeslut eller om – med tanke på de mer vidsträckta områden det här är fråga om – man ibland kan behöva meddela normföreskrifter. Skulle det senare vara fallet bör inledningen till andra stycket avslutas med orden: ”meddela föreskrifter eller i det enskilda fallet besluta om”. Skulle bestämmelsen ändras i sådan riktning föranleder det en omformulering av ansvarsbestämmelserna i 21 § första stycket 2.

9 §

Åtminstone bearbetningsanläggningar kan måhända behöva anlitas för att medverka vid sådant oskadliggörande av döda djur m.m. som avses i 8 § 3. Ett sådant behov kan tillgodoses genom ett tillägg till punkten 1 i paragrafen av förslagsvis följande lydelse: ”eller sådant oskadliggörande som avses i 8 § 3”.

11 §

Bestämmelsen faller helt inom regeringens restkompetens. Det är i princip fel att belasta en lag med sådana bestämmelser, såvida de inte i särskilda fall fyller något praktiskt behov (jfr 1 § tredje stycket). Någon sådan funktion synes förevarande paragraf inte ha. Trots att den nyligen införts – år 1994 i samband med ändringar i EES-avtalet – förordar Lagrådet att den inte tas med i den nya lagen.

16 och 18 §§

Lagrådet delar, av flera skäl, uppfattningen att ersättningsbestämmelserna i 2 kap. 18 § andra stycket regeringsformen inte är tillämpliga på ersättning enligt epizootilagen. Viktigast är härvid att bestämmelserna om avstående av egendom genom expropriation eller annat sådant förfogande

inte kan anses avse annan tvångsavhändelse än tvångsövertagande – här bortses från 19 § andra stycket i förslaget – t.ex. förstörelse av egendom på grund av risk för smitta (Holmberg-Stjernquist, Grundlagarna, s. 136). Inte desto mindre har ersättning enligt epizootilagen – något oklart på vilken grund – kommit att betraktas som en laglig rättighet för den enskilda. Genom förslaget införs nu en viktig begränsning av denna rätt, genom att produktionsbortfall som huvudregel föreslås bli ersatt endast till hälften. Enligt upplysningar i lagrådsremissen blir ersättningen därmed i vart fall inte sämre än vad som i allmänhet tillämpas i Europa i övrigt. Eftersom proportionalitetsregeln i artikel 1 andra stycket i första tilläggsprotokollet till Europakonventionen tar sikte på en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen torde mot bakgrund av en sådan europeisk praxis erinringar inte heller kunna riktas mot förslaget ur konventionens synvinkel. Även i övrigt framstår förslaget som rimligt. Bakgrunden till förlusten är i första hand sjukdomen, inte det allmännas åtgärder, och sjukdomen är en del av företagarrisken. Det sagda kan anföras också om andra begränsningar i rätten till ersättning, såsom i fråga om särskilt värdefulla djur.

Däremot finner sig Lagrådet inte övertygat om lämpligheten av förslaget att schablonisera ersättningen i vissa hänseenden. Lagrådet är väl medvetet om att det för många ersättningsberättigade är bättre att få snabb ersättning än en ersättning som till alla delar är rättvis. Såvitt angår schablonisering av ersättning för saneringsåtgärder har också vissa sakskäl anförts för den föreslagna regleringen. När det däremot gäller förslaget om ersättning för produktionsbortfall – som dessutom lämnats mot bakgrund av en annan ersättningsreglering än den regeringsförslaget innehåller – saknas varje underlag för en bedömning. Det sägs i Jordbruksverkets rapport att den exakta utformningen av en schablon är beroende av sjukdomen i fråga och den aktuella produktionens natur, varför den närmare utformningen av ett sådant system inte kan presenteras i förväg. Mer ingående analyser än så borde dock ha varit möjliga. Ersättningen har som nyss antytts kommit att betraktas som en laglig rättighet. Det måste då vara fråga om en rättighet för den enskilde. Låt vara att kollektivet inte förlorar så kan dock den enskilde företagarens rätt bli åsidosatt. Även denna principfråga borde ha övervägts närmare. Mot bakgrund av det nu anförda finner Lagrådet förslaget om ersättning enligt schablon vara otillräckligt berett och avstyrker därför detsamma.

Enligt första stycket i 16 § skall staten ersätta den som ”på grund av beslut enligt denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter” drabbas av närmare angiven skada. Med en sådan formulering framgår inte, huruvida det senare ledet i citatet åsyftar ”beslut enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen” eller skada som har uppstått ”på grund av sådana föreskrifter” eller möjligen båda alternativen. Hur det förhåller sig bör klargöras i lagtexten.

För att punkten 2 i 18 § skall bli begriplig bör anges vad det är som skall åsättas ett högsta värde, t.ex. ”ett visst högsta värde på husdjur eller annan egendom som skall ersättas”.

17 §

Vissa uttalanden i författningskommentaren till denna bestämmelse skulle kunna tolkas så att jämkning av ersättning skulle kunna användas som sanktion för bristande medverkan från den skadelidandes sida. Här är emellertid fråga om en medvållanderegeln vars tillämpning förutsätter kausalitet mellan den skadelidandes handlande och skadans omfattning. Annat kan inte heller utläsas av den föreslagna lagtexten, som Lagrådet lämnar utan erinran.

21 §

I första stycket 1 stadgas straff för bland andra den som av oaktsamhet inte anmäler misstanke om epizootisk sjukdom enligt 2 §. Formuleringen antyder närmast, att det är oaktsam underlåtenhet att anmäla en faktisk misstanke som åsyftas. Anmälningsskyldigheten enligt 2 § avser emellertid även den som "har anledning misstänka" sådan sjukdom; den anmälningsskyldige kan alltså göra sig skyldig till oaktsamhet redan genom att inte fatta en sådan misstanke som han har anledning till. Av den lydelse som motsvarande bestämmelse har i 1980 års epizootilag framgår, att även sistnämnda fall omfattas av straffansvaret (jfr prop. 1979/80:61 s. 20) Vid lagrådsföredragningen har upplysts, att detsamma är avsett att gälla enligt den föreslagna lagen. Lagrådet förordar därför, att den nuvarande formuleringen behålls. Det första ledet i punkten 1 skulle då lyda: "1. underlåter att göra anmälan enligt 2 § eller – –".

22 §

Enligt första stycket får beslut enligt lagen eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. I författningskommentaren sägs bl.a. att de åtgärder som en veterinär vidtar med stöd av 3 § inte utgör förvaltningsbeslut och att en veterinärs beslut enligt 4 § blir föremål för överprövning, varför bestämmelserna i dessa båda paragrafer inte omfattas av överklaganderegeln.

Bestämmelsen i 4 § om veterinärs beslut om spärrförklaring har emellertid en sådan utformning att tvivel kan uppkomma om ett sådant beslut är överklagbart eller ej. Då det är av vikt att regler om överklagande är så tydliga som möjligt, förordar Lagrådet att det görs ett uttryckligt undantag i 22 § för veterinärs beslut om spärrförklaring.

Förslaget till zoonoslag

2 §

För att tydligare avgränsa den enskildes skyldigheter enligt paragrafen synes i stället för orden "i fråga om zoonoser" böra användas "för att zoonoser skall kunna förebyggas och bekämpas" eller liknande uttryck.

5 §

Punkten 1. Om det är avsett att inte bara djur som konstaterats vara smittbärande utan också djur som misstänks vara smittbärande skall kunna

avlivas bör detta tydligt anges, förslagsvis med orden ”som kan eller misstänks kunna sprida smitta”.

Punkten 7. Enligt denna punkt får föreskrifter eller beslut meddelas om begränsningar eller andra villkor vid hanteringen av djur eller varor eller såvitt avser kontakter mellan djur och människor. Även frånsatt frågan om kontakter mellan djur och människor, som angetts vara av särskild betydelse vid zoonoser, har bestämmelserna i denna och motsvarande punkter formulerats olika i vart och ett av de tre remitterade lagförslagen. Under föredragningen har upplysts att i förevarande sammanhang är det framför allt gödseln som är av intresse. Detsamma har sagts gälla om lagen om provtagning på djur, m.m. I epizootilagen synes det vara ordet ”avfall” som skall omfatta gödseln. Det förefaller mindre naturligt att i förevarande sammanhang kalla gödsel för ”vara” medan däremot ordet ”djurprodukt” kanske kan användas. I vart fall bör en enhetlig terminologi eftersträvas.

Punkten 11. I författningskommentaren till denna punkt sägs att bestämmelsen genomför artikel 4 d i rådets direktiv 92/117/EEG. Eftersom lagen är avsedd att t.v. tillämpas endast på salmonella medan direktivet omfattar också andra zoonoser, krävs bestämmelser även i andra författningar för att direktivet skall genomföras i förevarande hänseende.

6 §

I likhet med föreskrifterna i 11 § i förslaget till epizootilag omfattas bestämmelsen i första stycket i förevarande paragraf av regeringens restkompetens och bör därför utgå.

13 §

Också enligt förevarande paragraf torde provningstillstånd böra krävas vid överklagande till kammarrätten.

Ersättningsfrågor

När Lagrådet behandlade förslaget till nu gällande lag om bekämpande av salmonella hos djur tog Lagrådet upp frågan om inte bestämmelser om ersättning borde finnas med i själva lagen (prop. 1982/83:172 s. 27 f). Frågan kvarstår. Detta hänger samman med att ersättningsfrågorna föreslås skola – liksom hittills – regleras i epizootilagen där rätten till ersättning framstår som en laglig rättighet. Även om skillnaderna mellan epizootier och en zoonos som salmonella är betydande är det dock frågan om skillnader mera till graden än till arten, skillnader som kan motsvaras av mer restriktiva ersättningsregler. Möjligen förhåller det sig dock så att ersättning behandlas som en laglig rättighet enligt epizootilagen mer av praktiska skäl – därför att ersättningsmöjligheterna skapar motiv för en allmän uppslutning bakom målet att snabbt upptäcka och effektivt bekämpa epizootier – än av strikt rättsliga skäl. Ersättningen vid salmonelabekämpning har en mer renodlad karaktär av näringsstöd och det kan leda för långt att behandla den som en laglig rättighet, när inte principiella skäl tvingar till det. Frågan är om denna inställning kan vidhållas när lagen kommer att omfatta andra zoonoser – t.ex. EHEC – där möjligheterna

att förebygga är mindre och det därför framstår som en slump om smittan drabbar den ena eller andra djurhållaren, samtidigt som riskerna för allmänheten är stora och ett snabbt uppdagande av smittkällan är nödvändigt.

När nu båda områdena behandlas i samma lagstiftningsärende framstår i vart fall den nuvarande och i lagförslagen bevarade ordningen som ologisk. Skillnaden mellan epizootilagen och zoonoslagen i förevarande hänseende skulle bli mindre iögonfallande om i zoonoslagen tas in en erinran om ersättningsmöjligheterna. Självfallet måste en sådan utformas så att den inte kan ges en konstitutionell innebörd, eftersom regeringens rätt att betala ersättning grundar sig på finansmakten och inte på bemyndigande enligt 8 kap. regeringsformen. Lagrådet förordar att en erinran tas in som ett nytt sista stycke i 1 § och ges förslagsvis följande lydelse: ”Särskilda föreskrifter finns om ersättning för kostnader och förluster med anledning av åtgärder enligt denna lag.”

Förslaget till lag om ändring i lagen om provtagning på djur, m.m.

1 §

Det föreslagna nya andra stycket har måhända fått en mindre lämplig utformning. Även om det hade varit att föredra att ange också ”smittämnen hos djur” i de paragrafer som innehåller ”djursjukdomar”, kan det på sina håll onödigt betunga reglerna och försvåra läsningen. Dock skulle bestämmelsen i andra stycket kunna formuleras på följande sätt: ”Vad som sägs i denna lag om djursjukdomar gäller även förekomsten av smittämnen hos djur.”

4 a §

Beträffande punkten 3 erinras om vad som anförts om 5 § 7 förslaget till zoonoslag.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 4 mars 1999

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Åsbrink, Schori, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén

Föredragande: statsrådet Sahlin

Regeringen beslutar proposition 1998/99:88 Bekämpning av smittsamma djursjukdomar.

Rättsdatablad

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
Epizootilag	2, 5, 6, 8, 15, 17	Celex 377L0391 Celex 378L0052 Celex 380L0215 Celex 380L0217 Celex 380L1095 Celex 385L0511 Celex 390L0667 Celex 392L0035 Celex 392L0119
Zoonoslag	2, 5	Celex 390L0667 Celex 392L0117
Lag om ändring i lagen (1992:1683) om provtagning på djur m.m.	3 a, 4 a	